

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta, tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta sekä laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä. Näillä laeilla uudistettaisiin voimassa oleva sotilastapaturmia koskeva lainsäädäntö. Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta korvaisi voimassa olevan sotilastapaturmalain. Lain henkilöllinen soveltamisala täsmennettäisiin. Laki koskisi maanpuolustusvelvollisuutta suorittavia varusmiehiä ja siviilipalvelusmiehiä, kertausharjoituksiin osallistuvia reserviläisiä, vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia naisia, sotilasvirkaan tai rajavartiolaitoksen virkaan johtavassa koulutuksessa olevia sekä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaisesti vapaaehtoisiin harjoituksiin, koulutukseen ja puolustusvoimien virka-apu- ja valmiustehtävään osallistuvia henkilöitä. Lain tarkoituksena on täsmentää sotilastapaturman ja palvelussairauden määrittelyjä niin, että palveluksessa aiheutuneet vammat ja sairaudet sekä henkilöillä jo olleiden sairauksien ja vammojen palveluksesta johtuva paheneminen tulisivat riittävän kattavasti korvattaviksi. Korvausedellytyksissä on tarkoitus ottaa nykyistä paremmin huomioon palvelusaikaiset olosuhteet, jotka lisäävät sairastumisen ja vammautumisen riskiä. Samalla korotettaisiin ansionmenetykskorvauksen vähimmäistasoa.

Uusi laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä koskisi sekä sotilaalliseen kriisinhallintaan että siviilikriisinhallintaan ja Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuvia henkilöitä. Voimassa oleva sotilastapaturmalaki koskee vain sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvia. Siviilikriisinhallintaan ja Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuvilla on nykyisin sama turva työtapaturmien ja ammattitautien varalle kuin valtion virkamiehillä. Uudella lailla kaikkien kriisinhallintaan osallistuvien turva yhtenäistettäisiin, koska palvelusolosuhteet ja niiden aiheuttamat riskit ovat sekä siviili- että sotilaallisessa kriisinhallinnassa pitkälti samanlaiset. Korvausedellytykset noudattaisivat samoja periaatteita kuin sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta. Turva olisi siten kattavampi kuin työntekijöitä koskeva työtapaturma- ja ammattitautiturva. Laissa huomioitaisiin ne kriisinhallintatehtävien erityisolosuhteet, jotka tulisi ottaa huomioon korvausharkinnassa. Kriisinhallintatehtävissä olosuhteet poikkeavat kotimaan rauhanajan olosuhteista ja niihin sisältyy paljon vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä.

Kriisinhallintaa koskevaan turvaan sisällytettäisiin erityinen lisäturva kuolemantapauksen sekä pysyvän invaliditeetin varalta. Kriisinhallintatehtävästä palaavalle ehdotetaan myös oikeutta erityiseen psyykkiseen tukeen. Vastaavat etuudet on nykyisin järjestetty sopimuserusteisesti. Muilta osin ehdotettavien lakien nojalla myönnettävät etuudet määräytyisivät pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti. Samoin toimeenpanossa ja muutoksenhaussa noudatettaisiin pääsääntöisesti työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
Sisällys.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 Johdanto.....	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Sotilastapaturmalain mukainen tapaturmaturva.....	4
Soveltamisala.....	4
Korvattavat vahinkotapahtumat.....	6
Etuudet.....	7
Toimeenpano ja muutoksenhaku.....	8
2.2 Sotilaallinen kriisinhallinta ja sen olosuhteet.....	8
Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukainen toiminta.....	8
Olosuhteet ja riskit sotilaallisessa kriisinhallinnassa.....	8
Lakisääteinen turva.....	11
Sopimusperusteinen turva.....	11
2.3 Tapaturmaturva siviilikriisinhallinnassa.....	11
2.4 Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuminen.....	12
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	12
3.1 Sotilastapaturmalainsäädännön rakenne ja tavoite.....	12
3.2 Laki sotilastapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta.....	13
3.3 Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä.....	14
4 Esityksen vaikutukset.....	15
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	15
Laki sotilastapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta.....	15
Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä.....	15
Investointimenot.....	16
4.2 Vaikutukset vakuutettujen asemaan ja viranomaisten toimintaan.....	16
5 Esityksen valmistelu.....	17
6 Riippuvuus muista esityksistä.....	17
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	19
1 Lakiehdotusten perustelut.....	19
1.1 Laki sotilastapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta.....	19
1 luku Soveltamisala.....	19
2 luku Korvattavat vahinkotapahtumat.....	20
3 luku Etuudet.....	25
4 luku Toimeenpano ja muutoksenhaku.....	26
5 luku Voimaantulo.....	27
1.2 Laki tapaturman ja palvelussairaudesta korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä.....	27
1 luku Soveltamisala.....	27
2 luku Korvattavat vahinkotapahtumat.....	28
3 luku Etuudet.....	33
4 luku Toimeenpano ja muutoksenhaku.....	36
5 luku Erinäiset säännökset ja voimaantulo.....	37
1.3 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta.....	37
2 Voimaantulo.....	37

LAKIEHDOTUKSET	38
1. Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta	38
2. Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä.....	43
3. Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta.....	49
LIITE	50
RINNAKKAISTEKSTIT	50
3. Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta.....	50

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Sotilastapaturmien ja -sairauksien korvausjärjestelmä uudistettiin viimeksi vuonna 1990 annetulla sotilastapaturmalalla (1211/1190). Sotilastapaturmalain voimaan tullessa sitä sovellettiin asevelvollisiin — mukaan lukien siviilipalvelusta suorittavat, rauhanturvaajiin sekä kadetteihin, päälystööpiston oppilaisiin ensimmäisen vuosikurssin ajan sekä sotilasmusiikkikoulun soitto-oppilaisiin. Uusi korvausjärjestelmä vastasi työntekijää koskevaa lakisääteistä tapaturmavakuutusjärjestelmää, josta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/1948). Lisäksi laissa pyrittiin ottamaan huomioon nuorten asevelvollisten erityistarpeet ja asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvät erityisolosuhteet. Turva ulotettiin koskevaan myös varusmiesten vapaa-aikaa. Sotilastapaturmalaki tuli voimaan vuoden 1991 alusta ja se korvasi siihen saakka sovelletun sotilasvammalain (404/1948). Sotilasvammalaki jäi kuitenkin voimaan niin, että niiden henkilöiden korvausturva, joiden asepalveluksesta johtuva vammautuminen tai sairastuminen on sattunut ennen uuden lain voimaantuloa, järjestetään edelleen sotilasvammalain nojalla.

Sotilastapaturmalain soveltamisala on sittemmin tarkentunut ja laajentunut sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) mukaiseen toimintaan, eräisiin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) mukaisiin toimintoihin sekä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaiseen asepalvelukseen.

Työntekijöitä koskeva tapaturmavakuutuslaki, ammattitautilaki (1343/88) ja tapaturmavakuutuslain mukaisesta kuntoutuksesta annettu laki (625/1991) kumoutuvat vuoden 2016 alussa, kun niiden tilalle tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016 työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015). Sen jälkeen myös sotilastapaturmalain mukaiset etuudet määräytyvät uuden työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti niissä vahinkotapahtumissa, jotka sattuvat uuden lain voimaantulon jälkeen.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Sotilastapaturmalain mukainen tapaturmaturva

Soveltamisala

Sotilastapaturmalain soveltamisala säännellään useissa eri laeissa. Sotilastapaturmalain keskeisin henkilöllinen soveltamisala on määriteltä lain 2 §:ssä, jossa samalla määritellään, mitä sotilastapaturmalla tarkoitetaan. Lain ensisijainen tarkoitus on korvata varusmiehille ja muille asevelvollisuutta suorittaville henkilöille sattuvia tapaturmia ja sairauksia. Laissa ei ole viittausta asevelvollisuuslakiin, vaan ensisijainen soveltamisala selviää 2 §:n 1 momentin 1 kohdan maininnasta asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvään tarkastukseen sekä laissa käytetävästä käsitteestä palvelus. Koska kertausharjoitukset ovat osa asevelvollisuuden suorittamista, niihin osallistuva reserviläinen on myös kuulunut sotilastapaturmalain mukaisen turvan piiriin.

Siviilipalvelusta suorittava henkilö tulee sotilastapaturmalain piiriin siviilipalveluslain 56 §:n nojalla, jonka mukaan siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään.

Sotilastapaturmalakia sovelletaan naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 5 §:n nojalla. Säännöksen mukaan asepalvelusta suorittavaan naiseen sovelletaan niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä, ja hänet rinnastetaan asevelvolliseen.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n mukaan kriisinhallintahenkilöstöön kuulualle ja mainitun lain tarkoittamassa koulutuksessa olevalle sotilastapaturmasta ja palvelusairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään sotilastapaturmalaissa.

Sotilastapaturmalain 1 §:ssä säädetään tarkentavasti se rajoitus, ettei laki koske sellaista puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilöä tai hänen omaistaan, jonka oikeus korvaukseen määräytyy valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain (449/1990) tai tapaturmavakuutuslain mukaan. Säännös asettaa siten työtapaturmia koskevan lainsäädännön soveltamisen sotilastapaturmalain edelle. Tämän rajoitussäännöksen tulkinnan kautta soveltamisalan piiriin ovat kuuluneet kadetit, päällystööpiston oppilaat ensimmäisen vuosikurssin ajan sekä sotilasmusiikkikoulun soitto-oppilaat, jotka eivät ole valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain tai tapaturmavakuutuslain alaisia. Puolustusvoimien koulutusjärjestelmä on sotilastapaturmalain säätämisen jälkeen muuttunut eikä sotilastapaturmalaissa ole otettu huomioon näitä muutoksia. Vuoden 1993 alusta Kadettikoulu, Taistelukoulu sekä sota-
korkeakoulu yhdistettiin Maanpuolustuskorkeakouluksi. Vuoden 2001 uudistuksella lakkautettiin maanpuolustusopisto (entinen päällystööpisto) ja luovuttiin samalla opistoupseerin koulutuksesta. Maanpuolustuskorkeakouluun luotiin upseerin kaksiportainen koulutusohjelma, jossa perustutkintoina suoritetaan upseerin alempi ja ylempi korkeakoulututkinto sekä yleisesikuntaupseerin ja sotatieteiden tohtorin jatkotutkinnot. Maanpuolustuskorkeakoulun Kadettikouluun päässyt opiskelija hyväksytään suorittamaan sotatieteiden maisterin tutkintoa. Tutkinto suoritetaan kahdessa vaiheessa: sotatieteiden kandidaatin ja sotatieteiden maisterin tutkinto. Valmistuttuaan sotatieteiden kandidaatiksi upseeri nimitetään määräaikaiseen nuoremman upseerin virkaan. Kandidaatti työskentelee joukko-osastossa kouluttajana vähintään neljä vuotta ja palaa sen jälkeen suorittamaan maisteriopintojaan. Kandidaatin tutkintoa suorittavat kadetit kuuluvat sotilastapaturmalain piiriin, mutta maisterintutkintoa opiskelevat upseerit ovat virassa olevia sotilaita ja kuuluvat valtion virkamiesten tapaturmaturvan piiriin.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin (577/2005) tehdyllä muutoksella (1229/2013) muutettiin Raja- ja merivartiokoulun peruskurssin oppilaiden asemaa siten, ettei heitä enää vuoden 2014 alusta lukien ole nimitetty opiskeluajaksi määräaikaiseen rajavartijan virkaan eikä heillä siten ole oikeutta valtion virkamiehiä koskevaan tapaturmaturvaan.

Sotilastapaturmalain 1 §:ssä ulotetaan oikeus korvaukseen myös vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 35 §:ssä säädettyihin toimintoihin. Mainitun lainkohdan mukaan sotilastapaturmalakia sovelletaan henkilöön, joka osallistuu 1) puolustusvoimien vapaaehtoiisiin harjoituksiin, 2) puolustusvoimien valvomiin ammuntoihin, 3) puolustusvoimien Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä tilaamaan koulutukseen, 4) mainitun lain 23 §:ssä tarkoitettuun puolustusvoimien virka-aputehtävään sekä 5) mainitun lain 27 §:ssä tarkoitettuun valmiustehtävään. Puolustusvoimien vapaaehtoisilla harjoituksilla tarkoitetaan vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain 18 §:n mukaisia harjoituksia. Lakisääteinen turva ei ulotu vapaaehtoisessa maanpuolustuksessa muuhun sotilaallisia valmiuksia palvelemaan koulutukseen tai muuhun harrastusluontoiseen yhdistystoimintaan osallistumiseen.

Korvattavat vahinkotapahtumat

Sotilastapaturma

Sotilastapaturmalain nojalla korvattavia vahinkotapahtumia ovat sotilastapaturma ja palvelussairaus. Lain 2 §:ssä todetaan ne olosuhteet, joissa sattunutta tapaturmaa pidetään sotilastapaturmana. Turva kattaa itse palveluksen lisäksi palveluspaikalla tai siihen kuuluvalla alueella olemisen. Se kattaa myös asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvään tarkastukseen tai valintakokeeseen, sotilasopetuslaitoksen pääsykokeeseen osallistumisen sekä palvelusajaksi lasketavan vapaa-ajan, isyysvapaan ja loman. Turvaan piiriin kuuluvat myös kaikki matkat, joita palvelus edellyttää tai jotka välittömästi liittyvät muihin lainkohdassa mainittuihin olosuhteisiin. Näiltä osin sotilastapaturmalain mukainen turva kattaa käytännössä kaiken sen toiminnan, johon lain soveltamisalaan kuuluvat henkilöt osallistuvat.

Lisäksi lain 2 §:n nojalla korvataan sotilastapaturman aiheuttamana vamma, joka on syntynyt lyhyehkönä, enintään yhden vuorokauden pituisena aikana ja jota ei korvata palvelussairautena. Lainkohdassa tarkoitetaan niitä vammoja, jotka korvataan tapaturmavakuutuslain 4 §:n 2 momentin nojalla. Näitä ovat 1) hiertymä tai hankauma, 2) syövyttävän aineen aiheuttama vamma, 3) terveydelle vaarallisten kaasujen hengittämisestä aiheutunut vamma, 4) ilmanpaineen huomattavan vaihtelun aiheuttama vamma, 5) tavallisuudesta poikkeavan lämpötilan aiheuttama paleltuminen, auringonpistos tai muu sellainen vamma, 6) jatkuvasta tai tavan takaa toistuvasta taikka työntekijälle poikkeuksellisesta puristuksesta aiheutunut kynärpään tai polvilumpion tulehdus ja 7) työliikkeen aiheuttama muusta viasta, vammasta tai sairaudesta johtumaton lihaksen tai janteen kipeytyminen. Vuoden 2016 alusta alkaen näistä vammoista ja sairauksista säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain 18 ja 33 §:ssä.

Lain 2 §:n 3 momentin nojalla sotilastapaturmana korvataan myös muun kuin sotilastapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden olennainen paheneminen, jos paheneminen on todennäköisesti aiheutunut sotilastapaturmasta. Säännös vastaa työtapaturmia koskevaa sääntelyä tapaturmavakuutuslaissa sekä tulevassa työtapaturma- ja ammattitautilaissa.

Palvelussairaus

Palvelussairaus on määritelty sotilastapaturmalain 3 §:ssä. Palvelussairaudella tarkoitetaan 1) ammattitautilain mukaiseksi ammattitaudiksi katsottavaa sairautta, 2) muuta sairautta, jos se todennäköisesti on palveluksesta aiheutunut, sekä 3) muuta sairautta tai vammaa, jos se todennäköisesti on palveluksen olennaisesti pahentama. Säännös on sanamuodoltaan varsin laaja eikä aseta erityisiä rajoituksia palveluksen aiheuttamien sairauksien korvaamiselle. Palvelussairautena korvattavan jo entuudestaan olleen vamman tai sairauden pahenemisen korvaamiselle on kuitenkin asetettu laissa sama olennaisuuden edellytys kuin työtapaturmissa.

Hallituksen esityksen (HE 98/1990 vp) mukaan palvelussairauksista oikeuttaa korvaukseen sairaus, jos palvelukseen liittyneiden erikoisten olosuhteiden todennäköisillä syillä voidaan katsoa aiheuttaneen sen tai olennaisesti vaikuttaneen sen ilmaantumiseen tai pahentumiseen. Jos korvatun vamman tai sairauden vaikutuksesta ilmaantuu lisävamma tai -sairaus, voidaan se katsoa korvattavaksi, jos sillä voidaan todeta olevan syysuhde perusvamman tai sairauteen. Liitännäisvamma tai -sairaus korvataan kokonaan tai osaksi sen mukaan, miten olennaisena korvatun perusvamman tai sairauden vaikutusta liitännäiseen vammaan tai sairauteen on pidettävä.

Sotilastapaturmalain tarkoitus on sen perustelujen mukaan ollut täydentää tapaturmavakuutusjärjestelmää niin, että myös palveluksen aikana tapahtuneet sairaudet korvattaisiin, koska ase-

velvollisuuden suorittamiseen liittyy erityisiä olosuhteita. Hallituksen esityksessä todettiin, että terveystarpeiden on katsottu asepalveluksessa olevan suuremmat kuin muussa toiminnassa, koska olosuhteet muun muassa edesauttavat tartuntariskejä. Tämän lisäksi usein raskaissa olosuhteissa suoritettavat harjoitukset voivat vaikuttaa asevelvollisen henkiseen ja ruumiilliseen tilaan. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todettiin myös tarkoituksena olevan se, että silloinen sotilasvammalain mukainen korvauskäytäntö palvelussairauksien osalta jatkuisi ja palvelussairaudet tulisi jatkossakin korvata mahdollisimman kattavasti.

Soveltamiskäytäntöä kohtaa esitetty kritiikki

Sotilastapaturmalain soveltamiskäytäntöä on pidetty joissakin arvioissa liian suppeana asevelvollisten osalta. On esitetty, että tietyissä yksittäistapauksissa laki ja sen tulkinta rajaavat tarpeettoman tiukasti korvattavuuden ulkopuolelle vahinkoja, joiden korvattavuus olisi perusteltua huomioon ottaen asevelvollisten palvelusolosuhteiden erityisluonne. Korvaus- ja oikeuskäytännön on siten esitetty kehittyneen sotilastapaturmalain soveltamisessa toiseen suuntaan kuin lakia säädettäessä oli tarkoitus. Varusmiespalvelukseen liittyviä erityisiä olosuhteita ei olisi otettu käytännössä huomioon vammojen ja sairauksien korvausharkinnassa lain tarkoituksen mukaisesti. Korvausongelmia on liittynyt erityisesti tilanteisiin, joissa henkilöllä on jo ennen palvelusta ollut vika tai muu erityinen alttius vamman tai sairauden pahenemiseen tai syntymiseen.

Korvausperusteiden käytännön soveltamisesta ei ole tehty julkaistua tutkimusta, mutta yksittäisten tapausten perusteella on voitu päätellä, että korvausperusteiden tulkinta on käytännössä ollut melko tiukka eikä kaikissa tapauksissa hallituksen esityksen mukainen tarkoitus ole toteutunut. Tämän johdosta lakia ensiasteena soveltava Valtiokonttori onkin jo pyrkinyt muuttamaan tulkintakäytäntöjään niin, ettei hylkääviin ratkaisuihin päädyttäisi lain tarkoituksen vastaisesti.

Etuudet

Sotilastapaturmalain nojalla myönnettävät etuudet määräytyvät tapaturmavakuutuslain mukaisesti. Ainoa poikkeus tästä on säädetty tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävään vähimmäisvuosityöansioon, joka on tapaturmavakuutuslain 28 §:n 6 momentissa tarkoitettu vuosityöansio kahdella kerrottuna. Tämä on vuoden 2015 tasolla 25 120 euroa. Vuonna 2016 työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista vähimmäisvuosityöansiota korotetaan noin kymmenellä prosentilla, minkä päälle tulee vielä mahdollinen indeksikorotus. Vuodesta 1990 vuoteen 2014 palkansaajien ansiotaso on kehittynyt yli kaksinkertaiseksi ansiotasoindeksillä mitattuna, joten sotilastapaturmalain mukainen vähimmäisvuosityöansio on jäännyt jälkeen yleisestä palkkatason kehityksestä.

Tapaturmavakuutuslain ja vuoden 2016 alusta työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisia etuuksia ovat ansionmenetyskorvaukset, sairaanhoidon korvaukset matkakuluineen, häirtaraha, häirtalisä, vaatelisä, kodinhoidon lisäkustannusten korvaaminen, eräiden henkilökohtaisessa käytössä olleiden esineiden korvaaminen, työ- ja ansiokykyyn sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvä kuntoutus matkakuluineen sekä perhe-eläke ja hautausapu.

Etuuksia ei sotilastapaturmalain 8 §:n pääsäännön nojalla makseta palvelusaikana, vaan vasta sen päätyttyä. Häirtaraha, joka on korvausta yleisestä haitasta, sekä sotilastapaturmasta tai palvelussairaudesta johtuva tarpeellinen sairaanhoito, jos valtio ei ole velvollinen sitä muulla perusteella antamaan, on mahdollista myöntää myös palvelusajalta.

Sotilastapaturmalain nojalla myönnettävät korvaukset otetaan huomioon samalla tavoin kuin tapaturmavakuutuslain mukaiset etuudet muussa laissa säädettyä korvausta määrittäessä. Korvaukset ovat siten ensisijaisia suhteessa muun etuuslainsäädännän korvauksiin. Poikkeukseksi on säädetty liikennevakuutuslain mukaiset moottoriajoneuvon omistajan tai kuljettajan omistamansa tai kuljettamansa ajoneuvon liikennevakuutuksesta maksettavat korvaukset, jotka Valtiokonttorilla on oikeus saada regressinä.

Toimeenpano ja muutoksenhaku

Sotilastapaturmalain mukaisia korvauksia koskevat asiat käsittelee Valtiokonttori. Toimeenpanossa ja muutoksenhaussa noudatetaan, mitä tapaturmavakuutuslaissa, ammattitautilaissa, tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetussa laissa (625/1991) ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1316/2010) säädetään.

2.2 Sotilaallinen kriisinhallinta ja sen olosuhteet

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukainen toiminta

Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan on osa Suomen aktiivista ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Sotilaallisella kriisinhallintaan osallistumisesta ja varautumisesta säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa. Päätöksen osallistumisesta tekee tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä. Varsinaisen kansainvälisen sotilaallisen kriisinhallinnan lisäksi sotilas voidaan lähettää sotilastehtäviin muuhun kansainväliseen kriisinhallintaan 1 päivänä kesäkuuta 2015 voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen. Suomi osallistuu YK:n, EU:n ja Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin. Tämän lisäksi Suomi osallistuu harkinnan mukaan erilaisten maaryhmien toteuttamiin sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin.

Olosuhteet ja riskit sotilaallisessa kriisinhallinnassa

Kansainvälinen kriisinhallintatoiminta on viimeisen parinkymmen vuoden aikana entisestään lisääntynyt ja muuttunut luonteeltaan vaativammaksi. Nykymuotoiselle kansainväliselle sotilaalliselle kriisinhallintatoiminnalle on luonteenomaista pyrkiä puuttumaan vaikeutuviin kriiseihin ajoissa ja estää kriisien paheneminen sekä ratkaista kriisit mahdollisimman tehokkaasti, turvautuen viimeisenä keinona myös voimakeinojen käyttöön. Tämä edellyttää kykyä toimia vaativissa tehtävissä vaikeissakin olosuhteissa.

Kansainvälisten sotilaallisten kriisinhallintatehtävien luonne vaihtelee nykyisin tuntuvasti. Aiempaan verrattuna etenkin perinteisten tarkkailu- ja raportointitehtävien määrä on suhteellisesti vähentynyt. Sen sijaan kriisien ratkaisemiseksi ja niiden laajenemisen välttämiseksi on ryhdytty toteuttamaan vaativia sotilaallisia kriisinhallintatehtäviä entistä useammin. Tämän vuoksi vaikeissa ja riskialttiissa olosuhteissa toteutettavien, tarvittaessa pakottamistakin sisältävien operaatioiden määrä on suuri.

Operaatioiden tehtävien ja voimankäyttövaltuuksien perusteella voitiin aiemmin erotella nykyistä selvemmin toisistaan niin sanotut perinteiset rauhanturvaamistehtävät sekä näistä poikkeavat, vaativammat tehtävät. Perinteisiä, etenkin tarkkailua ja raportointia sisältäviä rauhanturvaamistehtäviä on yhä käynnissä, ja tällaiset tehtävät ovat jatkossakin tarpeen. Silti huomattava osa eri järjestöjen toteuttamista rauhanturvaamis- tai sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävistä edellyttää nykyisin kykyä toimia tehtävän tavoitteiden turvaamiseksi, tarvittaessa myös vastoin jonkin kriisin osapuolen tahtoa. Useimmissa viimeaikaisissa kriisinhallintatehtävissä

on ainakin varauduttu siihen mahdollisuuteen, että operaation tavoitteiden ja joukoille annetun tehtävän toteuttamiseksi on viimeisenä keinona käytettävä myös pakottamista.

Operaatioalueiden epävakaa turvallisuustilanne muodostaa jatkuvan sotilaallisen uhan, johon liittyvät muun muassa räjähteet, ammukset, väkivalta, terrorismi, rikollisuus sekä sotilaalliseen koulutukseen liittyvät riskit. Keskeisin operaatioiden olosuhteissa tapahtunut muutos on, että kriisinhallintaoperaatioissa palvelevat ovat puolueettomassakin asemassa ollessaan kohteita, joihin voidaan kohdistaa ase- ja räjähdysvaikutusta. Operaation osapuolilla on kyky ja tahto kohdistaa operaatioissa palveleviin vaikutus, joka voi johtaa laaja-alaisiin ja useisiin samanaikaisiin vammoihin.

Sotavammojen tai niihin rinnastettavien vammojen, esimerkiksi sirpale-, ampuma-, melu-, paine-, palo- ja kemiallisten sekä biotaisteluaineiden aiheuttamat vammat, riski on mahdollinen. Vammojen aiheuttamaa kuolemanvaaraa voidaan vähentää suojavarusteilla ja koulutuksella. Suoja- ja muun varustuksen, kuten tehtävä- ja henkilökohtaiset tarvikkeiden, ase-, viestijä johtamisvälineiden paino voi henkilöä kohti olla 46 kiloa. Partioitehtävässä varustusta voidaan joutua enimmillään kantamaan yhtäjaksoisesti 7–12 tuntia, 10–16 vuorokautena peräkkäin. Keskimäärin palvelus kriisinhallintatehtävässä kestää kuudesta kahteentoista kuukautta, kaikkein vaativimmissa olosuhteissa vain kolmesta neljään kuukautta. Omassa käytössä olevien räjähdysaineiden ja räjähtävien tarvikkeiden sekä muun vaarallisen materiaalin väärrä tai varomaton käsittely taikka toimintahäiriöt voivat johtaa vakaviin loukkaantumisiin ja pahimmillaan kuolemaan. Kuuma sää, puutteellinen paloturvallisuus ja varomattomuus tulen käsittelyssä lisäävät tulipalojen ja niiden myötä palovammojen vaaraa.

Operaatioalueilla terveydenhuoltojärjestelmien taso on kirjava. Erityisesti operaatioiden perustamisvaiheessa operaatioalueen tai operaation toimeenpanijan tukijärjestelmä voi olla heikokatasoinen tai jopa puuttua kokonaan. Ellei operaatiolla ole omaa hoitopaikkaa, operaatioissa on yleensä heikot mahdollisuudet hoitaa kiireellistä ensihoitoa vaativia potilaita. Operaatioalueiden sairaalat eivät välttämättä täytä tukeutumissairaalan kriteereitä. Potilasevakointi on haasteellista vaikeista kulkuyhteyksistä ja suurista etäisyyksistä johtuen. Pidempään jatkuneissa, vakiintuneissa operaatioissa terveydenhuoltojärjestelmä sen sijaan vastaa parhaimmillaan suomalaista järjestelmää.

Alueilla voi esiintyä herkästi tarttuvia trooppisia tartuntatauteja. Ne leviävät nopeasti sotilasjoukossa tai voivat puhjeta useita kuukausia, jopa vuosia operaatiosta paluun jälkeen. Riski sairastua tartuntatauteihin on erittäin suuri, ellei asianmukaisista ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä ole huolehdittu. Tarkkaa tietoa yksittäisten tautien esiintyvyydestä ei raportointijärjestelmän puuttuessa välttämättä ole.

Operaatioalueiden hygieniataso on yleensä huomattavan alhainen. Saastunut vesi sekä toimimaton jätevesien ja jätteiden hävittäminen on yleistä, minkä vuoksi paikallisten elintarvikkeiden laatu on heikko. Tällöin korostuvat erityisesti mahasuolikanavan infektiot. Tavallisten riipulitautien lisäksi hepatiitti A ja E, kolera sekä lavantauti ovat mahdollisia.

Operaatioalueet voivat olla malaria-alueita ja hoitamattomana malaria saattaa johtaa kuolemaan. Suuri osa operaatioissa palvelevasta henkilöstöstä toimii kriisialueilla, joissa edellytetään malarian ennaltaehkäisevää lääkitystä. Muita hyönteisten levittämiä tauteja voivat olla keltakuume, leishmaniaasi ja dengue-kuume. Tsetse-kärpänen levittää afrikkalaista unitautia. Luonnonvesiin liittyy skistosomiaasi-matotaudin sekä erilaisten bakteeritautien riski, esimerkiksi leptospiroosi. Hengitysteitse tarttuvia tauteja tavallisten infektioiden lisäksi ovat tuberkuloosi, aivokalvontulehdus, tuhkarokko sekä keuhkorutto. Sukupuoli- ja veriteitse tarttuvien

tautien riski, kuten HIV voi olla operaatioalueella suuri. Vaarallisten verenvuotokuumeiden ebolan ja Marburgin riski on yleensä pieni.

Myös lämpökuormitus on suuri terveysuhka. Altistuminen korkeille lämpötiloille ja korkealle kosteusprosentille kuormittaa elimistön lämmön ja nestetasapainon säätelyjärjestelmiä. Sopeutuminen kuumiin oloihin on kriittinen vaihe, terve ihminen sopeutuu noin kahdessa viikossa kuumiin oloihin. Lämpöhalvaus on henkeä uhkaava sairaus ja sotilastyössä se voi kehittyä, vaikka fyysinen kunto olisi erinomainen. Riskialtistustilanteita ovat fyysinen kuormitus, pitkä oleskelu kuumassa ajoneuvossa tai suojavarusteissa työskentely. Jatkuva hikoilu, kosteat ja pölyiset olo-suhteet, kuten home ja saastesumu tai paikalliset jäte- sekä maataloussaasteet altistavat merkittävästi ihotauti- sekä hengitystieinfektioihin. Myös hiekkapöly voi aiheuttaa hengitystiesairauksia.

Operaatioalueiden paikalliset luonnon- ja kotieläimet voivat kantaa ja levittää vakavia tauteja esim. raivotautia, lassakuumeita ja pernaruttoa. Käärmeistä osa on myrkyllisiä ja niitä esiintyy erilaisissa ympäristöissä, puissa ja heinikoissa. Kaikkiin käärmemyrkkyihin ei ole saatavilla vastalääkettä ja käärmeenpurema tai sen epäily edellyttää seurantaa ja tarkkailua tukeutumissairaalassa. Erilaisia pistäviä ja purevia hyönteisiä voi esiintyä runsaasti.

Yksilön stressireaktiot ja -häiriöt ovat mahdollisia milloin tahansa. Kuormitustekijöitä ovat muun muassa fyysiset olosuhteet, operaation kesto ja sitovuus, paikallisen väestön suhtautuminen sekä omaa henkeä tai terveyttä uhkaavat tekijät, kuten toistuvat vatsataudit, vakavan sairastumisriskin jatkuva olemassaolo, paikallisen köyhyyden kohtaaminen, jatkuva kuumuus, kosteus ja länsimaalaiselle vaikeat olosuhteet, kielelliset ongelmat, itsemurhapommien, räjähdansojen, räjähtämättömien ampumatarvikkeiden ja miinojen uhka, lynkkausten, teloitusten ja lapsisotilaiden näkeminen tai joutuminen tilanteeseen, jossa itse joutuu käyttämään asetta ja jopa tappamaan toisen ihmisen. Sotilastyön luonteeseen kuuluu, ettei stressin tai sopeutumisen ongelmista puhuta tai niitä vähätellään. Palveluksen aikana yksilöllä on vain vähän mahdollisuuksia purkaa stressiä. Jääminen yksin ongelmien kanssa ja ajautuminen joukon ulkopuolelle ovat mahdollisia huolimatta tiiviistä yhdessäolosta. Traumaattisten kokemusten tai palveluksen sinänsä aiheuttama stressi voi ilmetä oireina vasta vuosien kuluttua tapahtumasta.

Operaatioissa henkilöstö majoittuu pääsääntöisesti tilapäiseksi majoitusratkaisuksi kuvattavissa yhteismajoituksissa. Yhdessä 14 neliömetrin suuruudessa majoituskontissa majoittuu tyypillisesti kahdesta kuuteen henkilöä. Wc- ja suihkutilat ovat yhteiskäytössä ja erillisissä rakennuksissa tai tilapäisissä konteissa. Tyypillisesti vedenkäyttöä joudutaan säännöstelemään. Viemärointi ja wc-tilat eivät vastaa Suomessa yleisesti vallitsevia siisteys- ja hygieniastandardeja.

Liikenneolosuhteet operaatioalueilla voivat olla erittäin vaaralliset ja liikenne voikin muodostaa yhden suurimmista tapaturmariskeistä. Liikennesääntöjä ei ole tai niitä ei noudateta. Päälystämättömät tiet voivat olla erittäin pölyisiä kuivalla kaudella. Sadekaudella hiekkapinta voi muuttua vaarallisen liukkaaksi ja tien reunat muuttua erittäin pehmeiksi. Syvät kuopat tai repeytymät tiessä voivat aiheuttaa selän ja niskan alueen vammoja. Paikallisten tilannenopeudet voivat olla liian kovia ja ohittamiskulttuuri olla erittäin riskialtis. Myös leirialueiden liikenne voi muodostaa turvallisuushan. Heikko valaistus, kapeat tiet, puutteelliset merkinnät sekä tehtävään soveltuva, mutta liikenneturvallisuuden kannalta huono vaatetus ja varustus lisäävät onnettomuuden vaaraa.

Kriisinhallintatehtävissä palvelevat viettävät vapaa-aikansa pääasiassa fyysisen toiminnan, kuten lenkkeilyn ja kuntosaliharjoittelun parissa. Kuntosalien varustus ja kunto on kirjavaa, eikä laitteiden kunnossapito aina vastaa turvallisuuden ylläpitämisen edellyttämää tasoa.

Kriisinhallintahenkilöstön omat tai Suomen kansalliset mahdollisuudet vaikuttaa operaatiossa vallitseviin olosuhteisiin ja -riskeihin ovat rajalliset. Operaation toimeenpanijan tarjoamat tukipalvelut tai operaatioalueilla vallitsevat olosuhteet vaikuttavat keskeisesti myös suomalaisen henkilöstöön kohdistuviin riskeihin ja olosuhteisiin.

Lakisääteinen turva

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n mukaan kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvalla ja mainitun lain tarkoittamassa koulutuksessa olevalle sotilastapaturmasta ja palvelusairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään sotilastapaturmalaisissa. Lakisääteisen turvan sisältö vastaa siten edellä kohdassa 2.1 esitettyä. Sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä palvelusolosuhteet poikkeavat kuitenkin merkittävästi esimerkiksi varusmiespalveluksen olosuhteista.

Sopimusperusteinen turva

Osittain edellä kuvattujen riskiä olennaisesti lisäävien olosuhteiden vuoksi sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvilla on järjestetty lisäturva sopimusperusteisesti. Valtiokonttori ja puolustusministeriö ovat sopineet ryhmätapaturmavakuutusta vastaavasta edusta, johon on vielä toukokuusta 2014 alkaen lisätty uutena etuutena psykososiaalinen tuki. Sopimuksen mukaiset lisäturvan korvauslajit ovat häittakorvaus ja kuolinkorvaus. Alle 18-vuotiaiden lasten osalta maksetaan lapsikorotus. Lisäksi maksetaan korvaus psyykkisen ja psykososiaalisen tuen ja hoidon kustannuksista sekä hoitoon liittyvistä kohtuullisista matkakustannuksista.

Häittakorvaus maksetaan tapaturmasta aiheutuneesta pysyvästä haitasta ja sen suuruus on enimmillään 210 000 euroa. Korvauksen suuruus riippuu häittaluokasta, joka määritellään tapaturmavakuutuksessa noudatettavan, sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman häittaluokituksen mukaisesti.

Kuolinkorvauksen määrä on 200 000 euroa ja se maksetaan vakuutetun nimeämälle edunsajalle. Kuolinkorvaus maksetaan, jos vakuutettu kuolee tapaturman aiheuttamiin vammoihin kolmen vuoden kuluessa tapaturmasta. Kuolinkorvaukseen lisätään jokaisesta edunjättäjältä jääneestä alle 18-vuotiaasta lapsesta lapsikorotus, jonka suuruus on 40 000 euroa.

2.3 Tapaturmaturva siviilikriisinhallinnassa

Siviilikriisinhallinnalla tarkoitetaan yleensä poliisitoimen, oikeusviranomaisten ja syyttäjälaitoksen, rajaturvallisuuden, tullihallinnon, vankeinhoitosektorin ja muun hallinnon kehittämistä tai laajaa kohdemaan turvallisuussektorin uudistamista. Toimilla pyritään vakauttamaan maailman konfliktialueita. Toiminta ulottuu tarkkailu- ja koulutustehtävistä eri viranomaistoimintojen, kuten poliisin tai oikeuslaitoksen tehtävien, sijaistamiseen. Suomen kannalta keskeisin kansainvälinen kriisinhallinnan toimija on EU. Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alainen kriisinhallinta on osa unionin ulkosuhteita. Lisäksi suomalaisia asiantuntijoita toimii Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj), YK:n ja NATOn kriisinhallintaoperaatioissa. Suomessa siviilikriisinhallinnan poliittisesta ohjauksesta vastaa ulkoministeriö, joka päättää suomalaisten asiantuntijoiden osallistumisesta operaatioihin.

Sisäministeriö vastaa siviilikriisinhallinnan kansallisten valmiuksien ylläpidosta, kehittämisestä ja koordinoinnista. Kansallisten valmiuksien operatiivisesta kehittämisestä vastaa Pelastusopiston yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus (CMC Finland). Kriisinhallintakeskus toimii sisäministeriön tulosohjauksen alla.

Siviilikriisinhallintaan osallistumisesta säädetään siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetussa laissa (1287/2004). Laki koskee varsinainen kriisinhallinnan lisäksi myös pelastuslain (379/2011) 38 §:n mukaista humanitaarista apua, jolla tarkoitetaan pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille Euroopan unionin, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella.

Kriisinhallintaan osallistuvat henkilöt ovat määräaikaissa palvelussuhteessa valtioon, jota edustaa Pelastusopisto eli käytännössä Kriisinhallintakeskus. Kriisinhallintapalvelus kestää tyypillisimmin vuodesta kolmeen vuoteen. Siviilikriisinhallintaan osallistuva henkilö on saman työtapaturma- ja ammattitautiturvan piirissä kuin kaikki valtion palveluksessa olevat työntekijät ja virkamiehet. Heitä koskee siis tapaturmavakuutuslaki ja vuoden 2016 alusta alkaen työtapaturma- ja ammattitautilaki. Siviilikriisinhallintaan osallistuvan turva on siis suppeampi kuin sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvan, koska häntä ei koske edellä selostettu sotilastapaturmalain ja lisäturvansopimuksen mukainen turva. Siviilikriisinhallintatehtävään lähtevä on myös valtion ottaman komennusvakuutuksen piirissä. Vakuutuksen mukainen turva on kuitenkin selvästi suppeampi kuin sotilastapaturmalain tai lisäturvansopimuksen mukainen turva sotilaille. Vakuutus korvaa sairaanhoitokulut täysimääräisesti, mutta ei esimerkiksi ansionmenetystä.

Siviilikriisinhallintatehtävät mukana lukien kansainvälinen pelastustoiminta ovat moninaisia ja niitä suoritetaan erilaisissa ympäristöissä ja olosuhteissa. Usein kriisinhallintaoperaatio toteutetaan samanaikaisesti sotilaallisen kriisinhallinnan kanssa, jolloin toimintaympäristö, olosuhteet ja niistä johtuvat riskit ovat vastaavat kuin edellä kohdassa 2.2 kuvatuissa sotilaallisen kriisinhallinnan olosuhteissa. Muutoinkin kriisinhallintatehtävissä ja pelastustoimeen liittyvän avun antamisessa olosuhteet useimmiten poikkeavat tavanomaisen työelämän olosuhteista ja niihin sisältyy lisääntynyt riski vahingoittua tapaturmaisesti tai sairastua olosuhteisiin liittyvien altistavien tekijöiden vuoksi. Mainituista syistä johtuen siviilikriisinhallintatehtäviin osallistuvien turva olisi perusteltua yhdenmukaistaa sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvien turvan kanssa.

2.4 Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuminen

Rajavartijat osallistuvat siviilikriisinhallinnan lisäksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston (Frontex) toimintaan kansallisina asiantuntijoina, Euroopan rajavartioryhmän jäsenenä tai muutoin mainitun viraston käyttöön lähetettyinä rajavartijoina. Näissä tehtävissä rajavartijat ovat edelleen rajavartiolaitoksen palveluksessa ja heidän lakisääteinen tapaturmaturvansa on vastaava kuin siviilikriisinhallintaan osallistuvilla. Heidän työskentelyolosuhteensa ovat samantyyppiset kuin varsinaisessa kriisinhallinnassa, joten palvelukseen liittyvät riskitkin ovat vastaavia kuin edellä on kuvattu.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Sotilastapaturmalainsäädännön rakenne ja tavoite

Esityksessä ehdotetaan, että sotilastapaturmalaki kumottaisiin ja sen tilalle annettaisiin kaksi uutta lakia, joista toinen koskisi sotilastapaturmalain perinteistä soveltamisalaa eli kotimaassa suoritettavaa palvelusta ja toinen koskisi sekä sotilaallista että siviilikriisinhallintapalvelusta ulkomailla ja Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistumista.

Lakiuudistuksen tavoitteena on saattaa sotilastapaturmia koskeva lainsäädäntö ajan tasalle ja taata aseellista, aseetonta ja siviilipalvelusta suorittaville sekä kriisinhallintatehtäviin osallistuville oikeantasoinen turva palveluksesta aiheutuvien tapaturmien ja sairauksien varalta. Tar-

koituksena on täsmentää korvattavien vahinkotapahtuman määrittelyjä niin, että palveluksessa aiheutuneet vammat ja sairaudet sekä henkilöllä jo olleiden sairauksien ja vammojen palveluksesta johtuva paheneminen tulisivat riittävän kattavasti korvattaviksi.

3.2 Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta

Sotilastapaturmalaki ehdotetaan kumottavaksi uudella sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetulla lailla. Uutta lakia sovellettaisiin varusmiehiin, kertausharjoituksissa oleviin, siviilipalvelusmiehiin, naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittaviin, kadetteihin, Raja- ja merivartiokoulun peruskurssin oppilaisiin sekä eräisiin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaisiin toimintoihin osallistuviin. Tältä osin henkilöllinen soveltamisala vastaisi voimassa olevaa lakia muilta osin, mutta sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvat olisi rajattu pois laista ja Raja- ja merivartiokoulun oppilaat sisällytetty mukaan soveltamisalaan.

Lain asiallinen soveltamisala säilyisi pääosin ennallaan. Kaikki palvelukseen kuuluva toiminta olisi edelleen lain antaman turvan piirissä. Palvelusaikaan sisältyvän vapaa-ajan osalta muut kuin palveluksesta johtuvat pahoinpitelyt rajattaisiin pois korvattavuuden piiristä.

Lain nojalla korvattavia vahinkotapahtumia olisivat edelleen sotilastapaturma ja palvelussairaus. Vahinkotapahtumien korvattavuuden kriteereitä täsmennettäisiin ja laajennettaisiin nykyisestä. Tarkoitus on, että palveluksen aikaiset olosuhteet otettaisiin nykyistä paremmin huomioon harkittaessa vamman tai sairauden korvattavuutta. Vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisäävät tekijät tulisi ottaa huomioon, kun arvioidaan vamman tai sairauden syyt yhteyttä palvelukseen.

Erityisesti aseellisen palvelukseen liittyy olosuhteita, jotka voivat altistaa tapaturmille ja sairastumiselle. Varusmiesten palvelusenaikaisesta turvallisuudesta huolehditaan osana puolustusvoimien turvallisuustoimintaa. Tavoitteena on aina ehkäistä vahingot ennakolta. Vaikka työturvallisuuslakia (562/2007) ei sovelletakaan sotilaalliseen harjoitukseen ja koulutukseen, puolustusvoimissa noudatetaan yleisiä työturvallisuussäädöksiä sekä sotilaskoulutuksessa lisäksi puolustusvoimien omia turvallisuusmääräyksiä. Silti sotilaallisen harjoitteluun liittyy tekijöitä, jotka ovat tavanomaisesta työelämän olosuhteista poikkeavia. Esimerkiksi fyysinen toiminta ja rasitus, valvominen ja erilaiset muut kenttäolosuhteeseen liittyvät tekijät voivat altistaa vahingoille. Varusmiehen vammautumis- tai sairastumisriskiä lisää velvollisuus noudattaa viivytyksettä sotilasesimiehen käskyjä ja määräyksiä hyvin riskialttiissa sekä vaihtelevissa olosuhteissa. Varusmieheltä edellytetään sota- ja taisteluharjoituksissa fyysistä nopeutta ja äkillistä voimaa edellyttäviä suorituksia ympärivuorokautisesti arvaamattomissa luonnonolosuhteissa noin 30 kilon taisteluvarustus päällä. Vahva palvelusmotivaatio voi toisaalta aiheuttaa painetta suoriutua tehtävistä suorituskyvyn rajoja koetellen, mikä voi vaikuttaa alttiuteen vahingoittua fyysisissä suorituksissa. Palvelusolosuhteet esimerkiksi maastoharjoituksissa saattavat vaikuttaa hoitoon hakeutumiseen viivästy miseen muissa kuin vakavissa vahingoittumisissa.

Tapaturman aiheuttama tai muutoin palveluksesta johtuva henkilöllä jo entuudestaan olleen vian, vamman tai sairauden paheneminen korvattaisiin lievemmin kriteerein kuin vastaava työtapaturman aiheuttama paheneminen. Lakiin lisättäisiin myös erityissäännös henkisen järkytysreaktion korvaamisesta sotilastapaturman seurauksena.

Sotilastapaturman ja palvelussairauden johdosta maksettavat korvaukset määräytyisivät pääosin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti. Asiallisesti nykytila säilyisi tältä osin. Pit-

käaikaisen ansionmenetyksen vähimmäistasoa korotettaisiin selvästi nykyisestä, jotta se vastaisi paremmin ansiotason kehitystä ja keskimääristä ansiotasoa.

Toimeenpanosta säänneltäisiin pääosin nykytilaa vastaavasti lakisääteistä työtapaturma- ja ammattitautivakuutusta koskevien säännösten mukaisesti. Lakiin otettaisiin kuitenkin omat vahinkotapahtumien ilmoittamista koskevat säännökset. Muutoksenhakua, oikaisumenettelyä, päätöksen poistamista ja takaisinperintää koskisivat työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset.

3.3 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä. Kriisinhallintahenkilöstön tapaturmaturva yhdenmukaistettaisiin ja lakia sovellettaisiin sekä sotilaalliseen kriisinhallintaan että siviilikriisinhallintaan ja pelastuslain mukaiseen humanitaarisen avun antamiseen ulkomaille. Lisäksi lakia sovellettaisiin kriisinhallintaa vastaavissa olosuhteissa palveleviin rajavartiolaitoksen sotilasviranhaltijoihin, jotka osallistuvat Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston toimintaan kansallisina asiantuntijoina, Euroopan rajavartioryhmän jäsenenä tai muutoin mainitun viraston käyttöön lähetettyinä rajavartijoina.

Kriisinhallintatehtäviin liittyvä turva erotettaisiin omaan lakiinsa soveltamisalan selkeyttämiseksi. Kriisinhallintatehtäviin osallistuvat ovat palvelusuhteessa valtioon, joka on siten työnantajan asemassa. Sama koskee myös Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuvia. Kriisinhallinnassa olosuhteet eroavat kotimaan asepalveluksesta ja myös ehdotettavat etuudet osin poikkeavat ehdotettavasta sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettavasta laista. Lakiin ehdotetaan otettavaksi ne sopimuserusteiset etuudet, joista on sovittu nykyisin Valtiokonttorin ja puolustusvoimien välisessä sopimuksessa.

Ehdotettava laki kattaisi koko palvelussuhteen ajan ilman rajoituksia. Palvelusvapaan aika olisi siten myös turvan piirissä. Myös varsinaiseen kriisinhallintaan osallistumista edeltävä koulutusaika kuuluisi turvan piiriin.

Lain nojalla korvattavia vahinkotapahtumia olisivat tapaturma ja palvelussairaus. Vahinkotapahtumien korvattavuuden kriteereitä täsmennettäisiin ja laajennettaisiin nykyisestä vastaavalla tavalla kuin sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamista koskevassa laissa ehdotetaan. Palveluksen aikaiset olosuhteet otettaisiin nykyistä paremmin huomioon harkittaessa vamman tai sairauden korvattavuutta. Kriisinhallintaoperaatioihin liittyvä vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisäävät erityiset tekijät tulisi ottaa huomioon, kun arvioidaan vamman tai sairauden syy-yhteyttä palvelukseen. Tapaturman aiheuttama tai muutoin palveluksesta johutuva henkilöllä jo entuudestaan olleen vian, vamman tai sairauden paheneminen korvattaisiin lievemmin kriteerein kuin vastaava työtapaturman aiheuttama paheneminen. Lakiin lisättäisiin myös erityissäännös henkisen järkytysreaktion korvaamisesta palvelussairautena tai sotilastapaturman seurauksena.

Tapaturman ja palvelussairauden johdosta maksettavat korvaukset määräytyisivät pääosin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti myös tämän lain nojalla. Lyhytkestoisen ansionmenetykskorvauksen määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että korvaus vastaisi sitä todellista ansionmenetystä, joka vahinkotapahtumasta aiheutuisi palvelusuhteessa. Pitkäaikaisen ansionmenetyksen vähimmäistasoa korotettaisiin nykyisestä, jotta se vastaisi paremmin ansiotason kehitystä ja keskimääristä ansiotasoa. Lakiin ehdotettaisiin otettavaksi säännökset erityisistä lisäkorvauksista kuolemantapauksen ja pysyvän invaliditeetin varalta sekä mahdolli-

suudesta saada psyykkistä tukea kriisinhallintatehtävästä kotiutumisen jälkeen. Siviilikriisinhallintaan osallistuville tämä lisäturva olisi uusi etuus.

Toimeenpanosta säänneltäisiin pääosin nykytilaa vastaavasti lakisääteistä työtapaturma- ja ammattitautivakuutusta koskevien säännösten mukaisesti. Lakiin otettaisiin kuitenkin omat vahinkotapahtumien ilmoittamista koskevat säännökset. Muutoksenhakua, oikaisumenettelyä, päätöksen poistamista ja takaisinperintää koskisivat työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuilla laeilla on vaikutuksia valtiontalouteen. Kaikki ehdotettavien lakien soveltamisalaan kuuluvat henkilöt ovat voimassa olevan lainkin nojalla oikeutettuja valtion varoista maksettaviin korvauksiin tapaturmien, ammattitautien tai palvelussairauden johdosta. Korvausmeno katetaan valtion talousarviossa vahingonkorvauksia koskevalla arviomäärärahmomentilla. Uusista laeista aiheutuva kustannusvaikutus johtuu lakeihin ehdotettavista korvattavista vahinkotapahtumista koskevista laajennuksista sekä korvaustason korotuksista. Korvausmenon lisäystä on jäljempänä esitetyn mukaisesti arvioitu nykyisten tilastojen pohjalta.

Voimassa olevan sotilastapaturmalain nojalla on korvattu sattumisvuosina 2010—2014 yhteensä 8 069 vahinkotapahtumaa. Näistä palvelussairauksia on ollut 2 070 ja loput tapaturmia. Varusmiesten osuus vahinkotapahtumista on 85,6 %, sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuneiden 6,4 %, kertausharjoituksiin osallistuneiden 3,2 %, kadettien 0,9 % ja siviilipalvelusmiesten 0,9 %.

Sotilastapaturmalain mukaiset korvaukset maksuvuosilta 2010—2014 ovat olleet yhteensä keskimäärin 5 342 667 euroa vuodessa. Eläkkeitä on maksettu keskimäärin 1 467 313 euroa vuodessa, päivärahoja 1 258 718 euroa vuodessa, sairaanhoitokuluja 1 092 071 euroa vuodessa ja ammatillista kuntoutusta 507 281 euroa vuodessa.

Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta

Sotilastapaturmalain mukaista tapaturmaeläkettä on vuosina 2010—2014 maksettu kriisinhallintahenkilöstö pois lukien yhteensä 1 185 000 euroa vuodessa. Voidaan arvioida, että vähimmäisvuosityöansion mukaista eläkettä saa vuosittain noin neljännes tapaturmaeläkkeen saajista, yhteensä 110 henkilöä. Keskimääräinen eläkejakso on kolme kuukautta. Vuosittainen lisäys korvausmenoon vähimmäisvuosityöansion korotuksen osalta perhe-eläke mukaan lukien olisi noin 349 000 euroa. Erityisolosuhteiden huomioimisesta sekä pakenemista koskevan korvausedellytyksen lievennyksestä voidaan arvioida aiheutuvan noin 150 000 euron lisäys korvausmenoon. Yhteensä tämän lain osalta arvioitu korvauskustannusten lisäys olisi 499 000 euroa vuositasona.

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä

Siviilikriisinhallinnassa sattuvista tapaturmista ei ole tarkkaa tilastoitua tietoa, mutta siviilikriisinhallintaan osallistuville on aiheutunut työtapaturmana korvattavia vahinkoja hyvin vähän, vuosittain arviolta vain yhdestä kolmeen tapaturmaa. Aiheutuneet vammat eivät myöskään ole olleet vakavia. Seuraavissa arvioissa kriisinhallintaa koskevan uuden lain tuomista kustannusvaikutuksista on huomioitu korvauspiirin laajentaminen siviilikriisinhallinnan toimiin.

Valtiokonttori on käsitellyt sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä toimivalle henkilöstölle järjestetyn ryhmätapaturmavakuutusta vastaavan edun mukaiset korvausasiat Puolustusvoimien ja Valtiokonttorin väliseen sopimukseen perustuen elokuusta 2007 alkaen. Valtiokonttorin tämän niin sanotun lisäturvasopimuksen perusteella maksamat etuudet sekä niiden hoitamisesta Valtiokonttorille syntyvät hallinnointikulut katetaan tällä hetkellä kriisinhallintajoukoille varatuista ylläpitomäärärahoista.

Lisäturvasopimuksen mukaista pysyvän haitan lisäkorvausta on maksettu vuosina 2009—2013 tapahtuneiden vahinkojen osalta keskimäärin 66 100 euroa sekä korvausta kuolemantapauksesta keskimäärin 66 000 euroa vuodessa. Korvausmäärien korotuksesta sekä korvauspiirin laajenemisesta johtuen voidaan lisäturvan kustannusten arvioida olevan noin 80 000 euroa vuodessa kummankin korvauslajin osalta. Tämä merkitsisi lisäystä nykyiseen korvausmenoon yhteensä noin 28 000 euroa vuodessa.

Nykyisen lisäturvasopimuksen mukaisen psyykkisen tuen tai hoidon piiriin on sen voimassaoloaikana hakeutunut noin kymmenen henkilöä. Odotettavissa on, että määrä tältä osin jonkin verran kasvaa. Voidaan arvioida, että tuen tai hoidon tarpeessa olisi vuosittain enintään 40 henkilöä. Kymmenen kerran hoitojaksolla psyykkisen tuen tai hoidon vuosittainen kustannus olisi 60 000 euroa.

Päivärahaa sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuville on maksettu keskimäärin 91 500 euroa vuodessa. Ehdotuksen mukaan päivärahaa maksettaisiin alkuperäisen palvelusajan loppuun saakka todellisen työansion menetyksen suuruusena. Voidaan arvioida, että muutoksen myötä päivärahasta korvattava määrä tulisi yli kaksinkertaistumaan lisämenon ollessa 108 000 euroa vuodessa. Koska kriisinhallintaan osallistuvilla on yleensä työhistoriaa ennen palveluksen alkamista, vähimmäisvuosityöansion korotus kohdistuisi vain muutamaan henkilöön vuosittain. Kustannusvaikutus olisi enintään 40 000 euroa vuodessa.

Erityisolosuhteiden huomioimisesta sekä pahenemista koskevan korvausedellytyksen lievennyksestä voidaan arvioida aiheutuvan noin 65 000 euron lisäys korvausmenoon.

Yhteensä kriisinhallintaa koskevan lain mukaisten etuuksien maksamisesta arvioidaan aiheutuvan korvausmenon lisäystä yhteensä 301 000 euroa vuositasolla.

Investointimenot

Lainsäädäntömuutosten edellyttämät tietojärjestelmämuutokset edellyttävät Valtionkonttorin arvion mukaan yhteensä 350 000 euron kertainvestointia. Tästä sotilastapaturmien osuus on 150 000 euroa ja kriisinhallinnan osuus 200 000 euroa.

4.2 Vaikutukset vakuutettujen asemaan ja viranomaisten toimintaan

Ehdotettavat lait vaikuttaisivat kaikkien voimassa olevan sotilastapaturmalain piiriin kuuluvien henkilöiden turvaan, joka laajenisi siten kuin keskeisissä ehdotuksissa on selostettu. Suurin muutos koskisi siviilikriisinhallintaan ja Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuvien henkilöiden turvaa, koska se laajenisi merkittävästi nykyisestä. Sotilaalliseen kriisinhallintaan ja siviilikriisinhallintaan osallistuvat olisivat uuden lain nojalla yhdenvertaisessa asemassa.

Valtiokonttori hoitaisi edelleen ehdotettavien lakien toimeenpanoa. Ehdotuksilla ei ole merkittävää vaikutusta Valtiokonttorin toimintaan.

5 Esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu virkатыönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelua on tehty laajas-
sa sidosryhmäyhteistyössä erityisesti Valtiokonttorin asettamassa sotilastapaturma-asiain neu-
vottelukunnassa, jossa ovat olleet edustettuina puolustusministeriö, puolustusvoimien Pää-
esikunta, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö, ulkoministeriö ja Valtiokonttori. Jo en-
nen hallituksen esityksen valmistelua on neuvottelukunnassa hahmoteltu sotilastapaturmalain-
säädännön uudistuksen keskeisiä kehittämiskohteita. Useat uudistuksen kohteet ovat tulleet
tietoon erityisesti vakuutettuja ja vahingoittuneita edustavien tahojen kautta. Puolustusministe-
riön laatimassa kriisinhallinnan veteraaniohjelmassa vuosille 2013—2015 on tavoitteeksi ase-
tettu sotilastapaturmalainsäädännön kehittäminen.

Hallituksen esitysluonnoksesta on järjestetty kuulemistilaisuus kesäkuussa 2015. Kuulemis-
tilaisuuteen kutsuttiin seuraavat tahot, joille annettiin mahdollisuus lausua lakiehdotusluon-
noksesta myös kirjallisesti: oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, ulkoasiain-
ministeriö, valtiovarainministeriö, puolustusvoimien Pääesikunta, Kriisinhallintakeskus, Val-
tiokonttori, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Varusmiesliitto ry, Asevelvollisena vammautu-
neiden tuki ry, Invalidiliitto ry, Vaikeasti Korvattavat ry, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto
JHL ry, Pelastusalan Toimihenkilöliitto PTL ry, Päälystöliitto ry, Suomen Palomiesliitto
SPAL, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Upseeriliitto ry, Aliupseeriliitto ry, Maanpuolus-
tuskoulutusyhdistys MPK, HUS psykiatrinen konsultaatiopoliklinikka, Korkein oikeus, Va-
kuutus-oikeus ja Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta.

Lausuntoja saapui yhdeksän. Lausunnoista ja kuulemistilaisuudesta on laadittu yhteenveto.
Kuulemistilaisuudessa esitetyissä kannanotoissa ja annetuissa lausunnoissa lakiuudistusta on
pidetty yleisesti ottaen tarpeellisenä ja oikean suuntaisena sisällöltään. Lausunnonantajat kan-
nattivat lainsäädännön selkiyttämistä ehdotetulla tavalla. Monien lausunnonantajien mielestä
ehdotusten sisällölliset muutokset vastaavat hyvin tarpeeseen ottaa huomioon palveluksen ai-
kaiset erityisolosuhteet. Joissakin lausunnoissa toivottiin vieläkin pitemmälle meneviä sään-
nösmuutoksia korvausedellytysten helpottamiseksi ja korvausten parantamiseksi. Päälystöliit-
to ry:n lausunnossa esitettiin, että sotilastapaturmaturva tulisi ulottaa osin myös kotimaassa
palveleviin ammattisotilaisiin, jotka ovat työtapaturmaturvapiirin piirissä. Upseeriliitto ry esit-
ti saman kannan kuulemistilaisuudessa. Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole pitänyt tällaista
laajennusta perusteltuna, koska työtapaturma- ja ammattitautiturva ei työ- ja virkasuhteessa
olevien osalta sisällä eri ammattiryhmiä koskevia erityissäännöksiä. Eri ammattialoilla on eri-
laisia ja -asteisia riskitekijöitä, joiden huomioon ottaminen jollakin erityisellä tavalla tietyllä
ammattialalla johtaisi varsin vaikeasti hallittavaan yksityiskohtaiseen sääntelyyn, jolle ei voi
nähdä tarkoituksenmukaisia perusteita.

Sisäministeriön lausunnon perusteella ehdotettavaa lakia tapaturman ja palvelussairauden kor-
vaamista kriisinhallintatehtävissä tarkistettiin niin, että se koskisi myös Euroopan unionin
alaisen rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistuvia rajavartiolaitoksen palveluksessa olevia
sotilasviranhaltijoita.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on välitön yhteys eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen (HE
94/2016 vp) laeiksi puolustusvoimista annetun lain, aluevalvontalain ja asevelvollisuuslain
muuttamisesta. Siinä ehdotetaan, että kansainvälisen avun antamiseen ja muuhun kansainväli-
seen toimintaan osallistuvaan henkilöstöön sovellettaisiin tässä esityksessä ehdotettavaa lakia
tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä. Viittaussäännökset
ovat 1. lakiehdotuksen 12 b §:ssä ja 3. lakiehdotuksen 62 §:n 2 momentissa.

Lisäksi eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 107/2016 vp) sisäministeriön hallinnonalan kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. Siinä todetaan tarkoituksena olevan, että tässä esityksessä ehdotettavaa lakia tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä sovellettaisiin myös kansainvälisen avun antamiseen osallistuviin poliisimiehiin ja yhteisvastuulausekkeeseen perustuvaa rajaturvallisuusapua toisessa EU-jäsenvaltiossa antaviin rajavartiomiehiin. Tämä voitaisiin toteuttaa lisäämällä poliisilakiin (872/2011) ja rajavartiolakiin (578/2005) viittaussäännökset tässä esityksessä ehdotettavan lain tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä soveltamisesta edellä mainituissa tilanteissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta

Voimassa olevan sotilastapaturmalain kaikki säännökset ehdotetaan muutettavaksi, joten sotilastapaturmalaki annettaisiin kokonaan uutena lakina, jolloin sen nimikettä samalla muutettaisiin.

1 luku Soveltamisala

1 §. *Henkilöllinen soveltamisala.* Pykälässä säädettäisiin lain henkilöllisestä soveltamisalasta. Pykälää tarkennettaisiin voimassa olevaan lakiin verrattuna lisäämällä siihen säännökset lain soveltamisalaan kuuluvista henkilöryhmistä. Pykälässä ei supistettaisi voimassa olevan lain mukaista henkilöllistä soveltamisalaa. Sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvia koskevasta turvasta ehdotetaan säädettäväksi omassa kriisinhallintaa koskevassa laissa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin varusmiehiin eli asevelvollisuuslain (1438/2007) mukaista asevelvollisuutta suorittaviin henkilöihin. Tämän kohdan nojalla lain soveltamisalan piiriin kuuluvat myös asevelvollisuuslaissa tarkoitetuissa kertausharjoituksissa olevat reserviläiset, kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkistukseen tarkistukseen sekä palvelusta edeltäviin valintakokeisiin osallistuvat henkilöt. Samoin asevelvollisuuslain nojalla laki koskisi myös ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevia. Momentin 2 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin siviilipalvelusmiehiin eli siviilipalveluslain (1446/2007) mukaista siviilipalvelusta suorittaviin henkilöihin. Momentin 3 kohta koskisi henkilöä, joka suorittaa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista asepalvelusta.

Momentin 4 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin henkilöön, joka on puolustusvoimien järjestämässä sotilasvirkaan johtavassa koulutuksessa eikä samaan aikaan ole sotilasvirassa. Tällä hetkellä tällaisia sotilasvirkaan koulutettavia ovat Maapuolustuskorkeakoulussa sotatieteiden kandidaatin tutkintoa suorittavat kadetit. Sotatieteiden maisterin tutkintoa suorittavat sen sijaan ovat puolustusvoimien virkaan nimitettyjä ja heihin sovelletaan työtapaturma- ja ammatitautilakia. Momentin 5 kohdassa ehdotetaan lain soveltamisalaa laajennettavaksi kattamaan myös raja- ja merivartiokoulun peruskurssin oppilaat. Laajennus on tarpeen, koska rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin (577/2005) tehdyllä muutoksella (1229/2013) muutettiin Raja- ja merivartiokoulun peruskurssin oppilaiden asemaa siten, ettei heitä enää vuoden 2014 alusta lukien ole nimitetty opiskeluajaksi määräaikaiseen rajavartijan virkaan eikä heillä siten ole oikeutta valtion virkamiehiä koskevaan tapaturmaturvaan. Raja- ja merivartiokoulun oppilaiden sisällyttäminen sotilastapaturmalain mukaiseen korvausturvaan on perusteltua, koska he rinnastuvat 4 kohdassa tarkoitettuihin sotilasvirkaan koulutettaviin opiskelijoihin. Tapaturmaturva ulotettaisiin myös 4 ja 5 kohdassa tarkoitettujen oppilaitosten valintakokeisiin 5 §:ssä.

Momentin 6 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin henkilöön, joka osallistuu vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 35 §:ssä mainittuihin toimintoihin. Näitä toimintoja ovat puolustusvoimien vapaaehtoiset harjoitukset ja puolustusvoimien valvomat ammunnat sekä puolustusvoimien Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä tilaama koulutus sekä puolustusvoimien virka-apu- ja valmiustehtävään osallistuminen.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin, että palveluksella tarkoitetaan tässä laissa 1 momentissa mainittuun toimintaan osallistumista.

2 luku **Korvattavat vahinkotapahtumat**

2 §. *Korvattavat vahinkotapahtumat.* Pykälässä todettaisiin tämän lain nojalla korvattavat vahinkotapahtumat, joita olisivat sotilastapaturma ja palvelussairaus.

3 §. *Lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnista. Vastaava säännös on työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:ssä. Lääketieteellinen syy-yhteys tarkoittaa vahinkotapahtuman ja sen seurauksen välistä syy-seuraussuhdetta. Tapaturman seurauksena korvattavan vamman tai sairauden ja palvelussairauden osalta lääketieteellinen syy-yhteys on välttämätön edellytys korvaamiselle. Pykälän mukaan korvaukseen oikeuttava syy-seuraussuhde sisältää todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimuksen, jollei jäljempänä laissa toisin säädetä.

Todennäköisellä lääketieteellisellä syy-yhteydellä tarkoitetaan, että vamman tai sairauden aiheutumista vahinkotapahtuman seurauksena voidaan pitää kaikki arviointiin vaikuttavat tekijät huomioon ottaen todennäköisempänä kuin sen aiheutumista muusta syystä. Todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimus vastaa nykyistä tulkintaa. Syy-yhteyden puolesta puhuvien seikkojen tulee olla painavampia kuin syy-yhteyttä vastaan puhuvien seikkojen. Pelkkä mahdollinen lääketieteellinen syy-seuraussuhde ulkoisen tekijän ja vamman tai sairauden välillä ei siten ole riittävä peruste korvaamiselle, vaikka muita selittäviä tekijöitä ei olisikaan selvitetty tai osoitettavissa. Useissa tapauksissa sairauden syy ei ole lääketieteellisesti selvitetävissä vaan sairauden syynä voi olla lukuisia eri tekijöitä, joiden syyosuutta sairauden syntymiseen ei voida tieteellisesti osoittaa. Tällöin joudutaan arvioimaan, onko tapaturma tai palveluksen olosuhteet todennäköisempi syy tiettyyn vammaan tai sairauteen kuin muut mahdolliset syyt. Jos lääketieteellisen tietämyksen valossa on riittävän selvää tai jopa varmaa, ettei asianomainen vamma tai sairaus voi olla seurausta ilmoitetusta vahinkotapahtumasta, korvaus voidaan evätä, vaikka muuta vamman tai sairauden aiheuttajaa ei olisikaan tiedossa. Tällöin ei olisi tarkoituksenmukaista edellyttää lisätutkimuksiin ryhtymistä pelkästään hylkäävän ratkaisun lisäperustelujen vuoksi. Vakuutuslaitoksella on kuitenkin velvollisuus työtapaturma- ja ammattitautilain 119 §:n, jota sovelletaan myös tämän lain mukaisessa menettelyssä, nojalla huolehtia korvausasian selvittämisestä. Vakuutuslaitoksen tulee siten huolehtia siitä, että sillä on käytettävissään tarvittavat lääketieteelliset selvitykset asian ratkaisemiseksi. Vakuutuslaitos voi tarvittaessa ohjata vahingoittuneen lääkärin tutkittavaksi tai pyytää vahingoittunutta toimittamaan vammasta tai sairaudesta uuden lääketieteellisen kannanoton, jos se katsoo siihenastiset selvitykset puutteellisiksi. Työtapaturma- ja ammattitautilain 124 §:n 2 momentissa, jota sovelletaan niin ikään tämän lain mukaisessa menettelyssä, säädetään vakuutuslaitokselle korostunut perusteluvelvollisuus, jos hylkäävä päätös perustuu lääketieteellisiin seikkoihin. Tämä osaltaan varmistaa, ettei vakuutuslaitos ei voi perusteetta hylätä korvausta lääketieteellisesti vaikeissa tapauksissa.

Pykälässä mainitaan lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnissa erityisesti huomioon otettavia seikkoja: lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa, palveluksen aikaiset erityisolosuhteet sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet. Kyseessä ei ole asian luonteen vuoksi tyhjentävä luettelo, vaan kaikki syy-yhteyden arviointiin vaikuttavat seikat on otettava huomioon. Erona työtapaturma- ja ammattitautilain vastaavaan säännökseen pykälässä on mainittu palveluksen aikaiset erityisolosuhteet. Näillä erityisolosuhteilla tarkoitettaisiin niitä kussakin tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa vallitsevia olosuhteita, jotka poikkeavat merkittävästi esimerkiksi tavanomaisen työelämän olosuhteista. Erityisolosuhteet liittyvät siten tavallisin varusmiespalvelukseen ja muuhun sotilaalliseen koulutus- ja harjoitustoimintaan, jois-

sa esiintyy usein vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä, kuten esimerkiksi etenkin fyysistä kuormitusta ja rasitusta. Tällaiset erityiset riskitekijät otettaisiin huomioon arvioitaessa, onko jokin vamma tai sairaus korvattava sotilastapaturman seurauksena tai palvelussairautena.

4 §. Tapaturma. Pykälä sisältäisi tapaturman määritelmän, joka vastaa työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:ssä säädettyä määritelmää. Tapaturma on ulkoisesta tekijästä johtuva äkillinen ja odottamaton tapahtuma, joka aiheuttaa vamman tai sairauden. Vamma tai sairaus voi olla fyysinen tai psyykkinen ja sen edellytetään olevan todennäköisessä syy-yhteydessä tapaturmaan. Psyykkisten vammojen ja sairauksien syy-yhteyden arviointiin liittyvien erityisten vaikeuksien vuoksi jäljempänä 8 §:ssä ehdotetaan erikseen säädettäväksi eräiden järkytysreaktioiden korvaamisen edellytyksistä. Jos palveluksen aikana ilmenee vamma tai sairaus ilman mitään tapaturmaksi katsottavaa vahinkotapahtumaa, vamman tai sairauden korvattavuutta arvioidaan palvelusairautena 9 §:n mukaisesti.

5 §. Sotilastapaturma. Pykälässä säädettäisiin siitä, missä olosuhteissa 1 §:ssä mainitulle henkilölle sattunutta tapaturmaa pidettäisiin sotilastapaturmana. Tältä osin soveltamisala vastaisi voimassa olevan lain soveltamisalaa. Pykälän 1 kohdan nojalla palvelusta suoritettaessa sekä sen edellyttämillä ja siihen välittömästi liittyvillä matkoilla sattunut tapaturma korvattaisiin sotilastapaturmana. Palveluksella tarkoitetaan tässä laissa 1 §:n 2 momentin mukaisesti kaikkea 1 §:n 1 momentissa mainittua toimintaa. Siten turvan piirissä olevaa toimintaa olisivat asevelvollisuuteen tai vapaaehtoisuuteen perustuva varusmiespalvelus, kertausharjoitukset, siviilipalvelus, sotilasvirkaan tai rajavartiolaitoksen johtava koulutus sekä osallistuminen puolustusvoimien vapaaehtoiisiin harjoituksiin ja sen valvomiin ammuntoihin, puolustusvoimien Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä tilaamaan koulutukseen tai puolustusvoimien virka-apuja valmiustehtävään. Kaikkien näiden toimintojen edellyttämät ja niihin välittömästi liittyvät matkat kuuluisivat turvan piiriin.

Pykälän 2 kohdassa turva ulotettaisiin sotilasoppilaitoksen ja Raja- ja merivartiokoulun valintakokeeseen sekä niiden edellyttämiin ja niihin välittömästi liittyviin matkoihin. Pykälän 3 kohdan nojalla turva koskisi myös palvelusajaksi laskettavaa vapaa-aikaa, isyysvapaata ja lomaa. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa lakia. Tässä tarkoitettuja lomia ovat asevelvollisuuslain 44 ja 45 §:ssä tarkoitettut loma, isyysvapaa ja kuntoisuusloma, mutta ei 46 §:n mukainen henkilökohtainen syyloma, jota ei lasketa palvelusaikaan. Siviilipalveluksessa ja naisten asepalveluksessa ovat käytössä samat lomat ja vapaat. Henkilökohtaiseen syylomaan liittyvän matkan katsotaan olevan 1 kohdan nojalla korvattava palveluksen edellyttämäksi matkaksi.

6 §. Sotilastapaturman aiheuttama vian, vamman tai sairauden paheneminen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan korvattavaksi myös sotilastapaturman aiheuttama muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen. Kysymyksessä ei siten olisi korvattavasta sotilastapaturmasta erillinen vahinkotapahtuma, vaan sen seuraus. Pahenemisen korvaus tulee määritellä siten, että se vastaa sotilastapaturman syyosuutta pahenemisessa. Syyosuutta arvioitaessa otetaan huomioon sotilastapaturman sattumismekanismi, mikä on sen aiheuttaman vammaenergian voimakkuus, minkälainen ajallinen yhteys sotilastapaturman ja tilan pahenemisen välillä on, sekä mikä on aikaisemman vian, vamman tai sairauden aiheuttama myötävaikutus. Arvioinnin tulee perustua yleiseen lääketieteelliseen kokemukseen ja vallitsevaan tutkimustietoon siitä, minkälainen syyosuus erityyppisillä ja eri voimakkuusasteen vammamekanismeilla voi yleensä olla kysymyksessä olevan kaltaisen vammautumisen aiheuttajana. Säännös vastaisi työtapaturma- ja ammattitautilain 19 §:ää muutoin, mutta pahenemisen ei edellytettäisi olevan olennaista kuten työtapaturmassa. Lisäksi sanamuotoon on liitetty selvyiden vuoksi käsite vika, koska esimerkiksi rakenteellista vikaa ei voida aina pitää

käsitteellisesti vammana tai sairautena. Kyseessä olisi korvausedellytyksen lievennys myös suhteessa nykytilaan tilanteissa, joissa vahingoittuneella on jo entuudestaan vika, vamma tai sairaus.

Pykälän 2 momentin nojalla korvausta pahenemisesta maksettaisiin enintään kuuden kuukauden ajan sotilastapaturman sattumisesta tai viimeistään palveluksen päättymisestä lukien, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi. Pahenemisen korvaamisessa on lähtökohtaisesti kysymys ohimenevän tilan korvaamisesta. Jos komplikaatioita ei synny, normaalin kudoksen tapaturmavamma paranee lääketieteellisen kokemuksen mukaan yleensä viimeistään kuudessa kuukaudessa, useimmiten huomattavasti tätä lyhyemmässä ajassa. Jos toipuminen kuitenkin pitkittyy, siihen todennäköisemmin vaikuttavat enemmän muut kuin tapaturmaperäiset syytekijät. Koska ratkaisun tekeminen yksittäisessä tapauksessa on usein vaikeaa asiaan liittyvien tulkintaongelmien vuoksi, korvausaika on perusteltua rajata kuuteen kuukauteen. Jos vahingoittuneen polvessa esimerkiksi todetaan entuudestaan olevaa nivelrikkoa, joka ei ole aikaisemmin oireillut, niin sotilastapaturman seurauksena alkanut vähäinenkin oireilu oikeuttaisi korvaukseen tämä säännöksen nojalla. Takaraja korvaamiselle olisi kuitenkin mainittu kuusi kuukautta palveluksen päättymisestä, koska siihen mennessä pahenemisen aiheuttaman oireilun katsottaisiin oleva ohi ja sen jälkeen mahdollisesti jatkuva oireilu ei enää olisi todennäköisessä syy-yhteydessä sotilastapaturmaan.

Pahenemistilanteessa toipuminen voi kuitenkin joskus pitkittyä hoidollisista syistä. Näin voi tapahtua silloin, kun hoito viivästyy hoidon odottamisen vuoksi tai kun pitempi toipumisaika liittyy valittuun asianmukaiseen hoitomenetelmään. Tämän vuoksi edellä tarkoitettua pääsääntöisestä enimmäiskorvausajasta voidaan poiketa ja korvauksen maksamista voidaan jatkaa niin kauan kuin on ilmeistä, että kysymys on pääasiallisesti korvattavan pahenemisen hoidon jatkumisesta.

7 §. Pahoinpitelyn ja toisen henkilön muun tahallisen teon aiheuttama vamma tai sairaus. Pykälässä säädettäisiin vapaa-ajalla sattuneen pahoinpitelyn korvaamisesta. Pahoinpitely kuuluu sinänsä tapaturman käsitteeseen, joten siitä ei tarvitse säätää erikseen, ellei korvattavuutta rajoiteta kuten tässä säännöksessä. Pahoinpitelyn ja toisen henkilön muun tahallisen teon aiheuttama vamma tai sairaus korvattaisiin vapaa-aikana aiheutuneena vain, mikäli teon pääasiallisena syynä on ollut palvelukseen osallistuminen. Vapaa-ajalla sattuneen pahoinpitelyn korvaaminen edellyttää siten, että tekijän motiivi on selvästi liittynyt vahingoittuneen osallistumiseen tämän lain mukaiseen palvelukseen. Jos teon motiivi ei selviä, sen aiheuttamaa vamma tai sairautta ei voida korvata.

8 §. Henkinen järkytysreaktio. Pykälässä säädettäisiin sotilastapaturman seurauksena korvattavasta henkisestä järkytysreaktiosta. Säännös vastaa pääosin työtapaturma- ja ammattitautilain 35 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan henkisellä järkytysreaktiolla tarkoitettaisiin akuuttia stressireaktiota, traumaperäistä stressihäiriötä ja tuhoisaa kokemusta seuraavaa persoonallisuuden muutosta. Nämä sairausnimikkeet vastaavat ICD-10-tautiluokituksen mukaisia tautinimikkeitä. Täten korvattavuuden kriteerit tulevat pääosin näiden sairauksien diagnostiikasta. Henkinen järkytysreaktio on aina seurausta jostain tapahtumasta, jolle eri sairausnimikkeiden osalta asetetaan erilaiset edellytykset.

Akuutti stressireaktio tulisi käytännössä vain harvoin korvattavaksi, koska se on tautiluokituksen mukaan ohimenevä häiriö, joka tavallisesti häviää muutaman tunnin tai päivän kuluessa. Siten siitä ei aiheudu yleensä oireita enää palveluksen päättymisen jälkeen, jollei se ilmene vasta palveluksen päätyttyä. Sen sijaan traumaperäinen stressihäiriö kehittyy tautiluokituksen mukaan viivästyneenä tai pitkittyneenä vasteena rasittavaan, lyhyt- tai pitkäkestoiseen, poik-

keuksellisen uhkaavaan tai tuhoisaan tapahtumaan tai tilanteeseen, joka todennäköisesti aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta melkein kenessä tahansa. Esimerkkeinä mainitaan ihmisen aiheuttamat tuhot tai luonnonkatastrofit, sotatila, vakava onnettomuus, väkivaltaisen kuoleman näkeminen, kidutuksen, terrorismin, raiskauksen tai muun rikoksen uhriksi joutuminen.

Tuhoisaa kokemusta seuraavalla persoonallisuuden muutoksella tarkoitetaan vähintään kaksi vuotta kestävää persoonallisuuden muutosta. Esimerkkinä tällaisesta rasituksesta voidaan mainita kidutus, suuronnettomuus, pitkäaikainen panttivankeus tai pitkäaikainen vankeus, johon liittyy välitön tapetuksi tulemisen uhka. Tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos ei sen sijaan liity tautiluokituksen mukaan lyhytaikaiseen henkeä uhkaavaan tilanteeseen.

Pykälän 2 momentti sisältäisi tarkentavan säännöksen, jonka mukaan traumaperäisen stressihäiriön ja tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaaminen edellyttäisi, että vahingoittunut on ollut välittömästi osallisena järkytyksen aiheuttaneessa tapahtumassa. Tämäkin edellytys vastaa työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädettyä. Välittömällä osallisuudella tapahtumaan tarkoitettaisiin sekä suoranaiseen henkilökohtaiseen vaaraan joutumista että silminnäkijänä olemista, esimerkiksi silloin, kun henkilö näkee lähellä työskentelevän palvelustoverinsa vahingoittuvan vakavasti. Välittömyydellä tarkoitetaan siten sellaista omakohtaista kokemista tapahtuman välittömässä läheisyydessä, mikä mahdollistaa omakohtaisen havainnoinnin.

Lisäksi momentissa edellytettäisiin, että vahingoittuneella on todettu traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto kuuden kuukauden kuluessa tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä. Säännös on tarpeen syy-yhteyden arvioinnin mahdollistamiseksi. Traumaperäistä stressihäiriötä ei tautiluokituksen mukaan yleensä pidä diagnosoida, mikäli näyttöä ei ole siitä, että oireet ovat alkaneet kuuden kuukauden sisällä poikkeuksellisen vaikeasta traumasta. Oireiston toteamisella tarkoitetaan sitä, että lääkäri on potilaan tavattuaan kirjannut potilasasiakirjoihin tapahtumaan liittyen löydökset tällaisesta oireistosta potilaskäynnin yhteydessä, vaikka traumaperäisen stressihäiriön diagnoosia ei olisi asetettu.

9 §. *Palvelussairaus.* Pykälässä säädettäisiin palvelussairauden korvaamisesta. Palvelusairauksella tarkoitettaisiin 1 momentin mukaan tässä laissa tarkoitetussa palveluksessa aiheutunutta 1) työtapaturma- ja ammattitautilain 26—29 §:n mukaista ammattitautia, 2) työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:ssä mainittua vammaa tai sairautta, 3) lihaksen tai janteen äkillistä kipeytymistä, joka on tapahtunut ilman tapaturmaa yksittäistä kuormittavaa liikettä suoritettaessa, 4) muuta vammaa tai sairautta, joka on todennäköisesti palveluksen aiheuttama, sekä 5) muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden pahenemista, joka johtuu todennäköisesti palveluksesta. Lainkohdassa edellytetään, että palvelusairaus on aiheutunut palveluksessa. Palvelusairautena korvattava vamma tai sairaus tulee ilmi useimmissa tapauksissa jo palveluksen aikana, mutta se voi ilmetä eli aiheuttaa sairaanhoidon tarvetta myös vasta palveluksen päättymisen jälkeen. Korvattavuutta ei siten ole sidottu siihen, milloin palveluksessa aiheutunut vamma tai sairaus tulee ilmi.

Momentin 1 kohdassa mainitun ammattitaudin edellytykset määräytyisivät työtapaturma- ja ammattitautilain säännösten mukaisesti. Sairauden korvaaminen ammattitautina edellyttäisi, että se on todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut altistumisesta fysikaaliselle, kemialliselle tai biologiselle tekijälle palveluksen aikana. Jos henkilöllä todettu sairaus ei täytä ammattitaudin kriteereitä, sen korvattavuus tulisi arvioida palvelussairautta koskevien muiden edellytysten perusteella.

Momentin 2 kohdassa tarkoitettuja työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:n mukaisia vammoja ja sairauksia ovat: 1) hankauksen aiheuttama ihon hiertymä, 2) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut syövyttävän aineen kosketus, 3) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut kaasun, höyryn tai huurun hengittäminen, 4) paleltuma, hypotermia, palovamma ja lämpösairus, jonka on aiheuttanut tavanomaisesta poikkeava lämpöolosuhde, 5) säteilyn aiheuttama vamma tai sairaus ja 6) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut huomattava fysikaalisen paineen vaihtelu. Edellytyksenä näiden vammojen ja sairauksien korvaamiselle on, että altistuminen mainituille tekijöille on tapahtunut vamman tai sairauden ilmaantumisesta edeltävänä enintään vuorokauden pituisena aikana.

Momentin 3 kohdassa mainittu lihaksen tai janteen kipeytyminen vastaisi työtapaturma- ja ammattitautilain 33 §:n mukaista työliikekipeytymistä. Tämä kohta tulisi käytännössä vain harvoin sovellettavaksi, koska 2 momentissa ehdotettavan rajoituksen vuoksi korvausta maksettaisiin enintään kuuden viikon ajan kipeytymisestä alkaen ja ehdotettavan 13 §:n nojalla korvausta ei pääsääntöisesti maksettaisi palveluksen aikana.

Momentin 4 kohdassa säädettäisiin korvattavaksi muu kuin edellä olevissa kohdissa tarkoitettu vamma tai sairaus, jos se todennäköisesti on palveluksen aiheuttama. Käytännössä siis mikä tahansa palveluksessa aiheutunut vamma tai sairaus, jota ei korvata tapaturman aiheuttamana, ammattitautina tai muuna työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisena vammana tai sairausena, voitaisiin korvata palvelussairautena, jos sen voidaan arvioida johtuvan palveluksesta. Tämä kohta laajentaa palvelussairauden käsitteen selvästi ammattitautia laajemmaksi, joskin suurin osa palvelukseen syy-yhteydessä olevista sairauksista todennäköisesti täyttää jo ammattitaudin kriteerit. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon kaikki palveluksessa vallitsevat olosuhteet ja niiden vaikutus todettuun vammaan tai sairauteen. Kuten 3 §:n perusteluissa todetaan erityisesti sotilaallisessa toiminnassa esiintyvät riskitekijät vaikuttavat tämän kohdan mukaisen palvelussairauden korvattavuuden harkintaan. Psykkisiä tekijöitä ei ole rajattu sairauden aiheuttajina palvelussairauden korvattavuuden ulkopuolelle toisin kuin ammattitaudin osalta. Sairauden korvattavuus edellyttää kuitenkin aina todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä altistuksen ja sairauden välillä.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin henkilöllä jo ennen palvelusta olleen vian, vamman tai sairauden palveluksen aikaisen pahenemisen korvaamisesta. Tällainen muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen korvattaisiin vain, jos se johtuu todennäköisesti palveluksesta. Tällaisessakin tapauksessa palveluksen aikaisilla erityisolosuhteilla voi olla merkittävä merkitys syy-yhteyden arvioinnissa. Kuten tapaturman aiheuttaman pahenemisen korvaamisessa, tässäkin lainkohdassa ei edellytetä pahenemisen olennaisuutta toisin kuin työtapaturmissa, vaan vähäisempikin paheneminen riittäisi korvattavuuteen.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen lihaksen tai janteen kipeytymisen korvaaminen kuuteen viikkoon kipeytymisen alkamisesta kuten työtapaturma- ja ammattitautilain 33 §:ssä. Kipeytymistä ei luonnollisestikaan voitaisi korvata tämän lainkohdan nojalla, jos kyseinen vamma voi syntyä vain tapaturman seurauksena tai kyseessä on aikaisemman vamman tai sairauden paheneminen.

Pykälän 3 momentissa rajoitettaisiin 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen vian, vamman tai sairauden pahenemisen korvaaminen enintään kuuteen kuukauteen palveluksen päättymisestä lukien. Ajallisen rajoituksen perusteet ovat samat kuin 6 §:n mukaisessa pahenemisen korvaamisessa. Samoin korvausta voitaisiin poikkeuksellisesti maksaa pidemmältä ajalta, jos toipuminen on ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

3 luku **Etuudet**

10 §. Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset etuudet. Pykälässä säädettäisiin, että tämän lain mukaisesta vahinkotapahtumasta maksettavat korvaukset määräytyisivät työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti. Mainitun lain III osa sisältää etuuksia koskevat säännökset, joita sovellettaisiin, jollei tässä laissa toisin säädettäisi. Tämän pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin poikkeukset työtapaturma- ja ammattitautilain etuussäännöksistä ja 9—11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi eräitä vain tämän lain nojalla maksettavia lisäkorvauksia. Pykälän 1 momentin viittaus kattaisi kaikki työtapaturmista ja ammattitaudeista maksettavat korvaukset. Työtapaturma- ja ammattitautilain III osassa säädettyjä etuuksia ovat ansionmenetyskorvaukset, sairaanhoidon korvaukset mukaan lukien lääkinnällinen kuntoutus, sairaanhoidon matka- ja majoituskulujen korvaaminen, haittaraha, hoitotuki, vaatelisä, kodinhoidon lisäkustannusten korvaaminen, eräiden henkilökohtaisessa käytössä olleiden esineiden korvaaminen, ammatillinen kuntoutus, palveluasumisesta maksettava korvaus, päivittäisissä toiminnoissa tarvittavan apuvälineen korvaaminen, asunnonmuutostöiden korvaaminen, tulkkauspalveluiden korvaaminen vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta, korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta, kuntoutuksen matka- ja majoituskustannusten korvaaminen sekä perhe-eläke, hautausapu ja vainajan kuljetuskustannukset.

11 §. Vuosityöansion vähimmäismäärä. Pykälässä ehdotetaan, että tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävän vuosityöansion vähimmäismäärä olisi työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen vähimmäisvuosityöansio kolmella kerrottuna. Nykyisin vähimmäisvuosityöansio on kaksinkertainen. Vähimmäisvuosityöansion perusteella on tarkoitus korvata pitkäaikaista ansionmenetystä. Koska nuorelle henkilölle ei välttämättä tämän lain mukaiseen palvelukseen mennessä ole ehtinyt muodostua vakiintuneeseen työskentelyyn perustuvaa ansiotasoa, on perusteltua maksaa pitkäaikainen ansionmenetyskorvaus vähintään yleisen keskimääräisen ansiotason mukaisena. Säännöksen mukainen vähimmäisvuosityöansio olisi vuoden 2015 tasolla noin 41 000 euroa. Päivärahakaudella vähimmäisvuosityöansio olisi työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen.

12 §. Korvauksen suorittaminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että tämän lain mukainen korvaus suoritetaan vasta palveluksen päättymisen jälkeiseltä ajalta, jollei ole erityistä syytä korvata sairaanhoitokuluja myös palveluksen aikana. Hoitovastuu palvelus- ja opiskeluaikana on joko puolustusvoimilla terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/1987) nojalla tai palveluspaikalla siviilipalveluslain perusteella. Tästä syystä sairaanhoitokuluja voidaan tämän lain nojalla korvata palvelus- tai opiskeluajalta vain erityisestä syystä. Tällaiseksi voitaisiin katsoa esimerkiksi tilanne, jossa palvelus tai opinnot ovat keskeytyneet tapaturman johdosta ja sotilastapaturmalain nojalla korvattava hoito on yhä kesken vahingoittuneen jatkaessa palvelusta taikka opintojaan. Palveluksen aikainen sairaanhoito voitaisiin poikkeuksellisesti korvata myös tapauksessa, jossa vahingoittunut ei ole saanut haluamaansa tarpeellista hoitoa palvelusaikana ja on itse hakeutunut yksityiseen sairaanhoitoon. Tällöin korvaaminen edellyttäisi selvitystä saamatta jääneestä hoidosta ja yksityisesti hankitun hoidon erityisestä tarpeellisuudesta.

Kun palvelus on päättynyt ja palvelukseen liittyvä sairaanhoidon järjestäminen päättyy, sairaanhoidon ja kuntoutuksen korvaamisesta vastaa Valtiokonttori. Palveluksen aikana ei myöskään voi aiheutua ansionmenetystä, joten senkin korvaaminen tulee kysymykseen vasta palveluksen päättyttyä.

Pykälän 2 momentin mukaan haittarahaa voitaisiin kuitenkin maksaa siitä alkaen, kun haitta on työtapaturma- ja ammattitautilain 83 §:n 2 momentin mukaisesti katsottava pysyväksi,

vaikka palvelus ei olisikaan päättynyt. Haitta katsotaan pääsääntöisesti pysyväksi aikaisintaan vuoden kuluttua vahinkotapahtumasta.

13 §. *Suhde muun lain mukaiseen korvaukseen.* Pykälässä säädettäisiin, että tämän lain mukaisia etuuksia kohdeltaisiin muussa lainsäädännössä samalla tavoin kuin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisia etuuksia. Muihin etuuslakeihin ei siten tarvittaisi viittausta tähän lakiin. Tämän lain mukaiset etuudet olisivat ensisijaisia suhteessa muihin sosiaalivakuutuksen etuuksiin, kuten työeläkelakien tai sairausvakuutuslain mukaisiin korvauksiin. Useimmissa etuuslaeissa on tällä hetkellä viittaus sotilastapaturmalakiin, mutta niitä ei sinänsä ole tarvetta poistaa uuden lain säätämisen myötä.

Liikennevakuutuksen osalta säilytettäisiin säännös, jonka mukaan Valtiokonttorilla olisi edelleen takautumisoikeus myös moottoriajoneuvon omistajan tai kuljettajan omistamansa tai kuljettamansa ajoneuvon liikennevakuutuksesta maksettavaan korvaukseen.

4 luku Toimeenpano ja muutoksenhaku

14 §. *Toimivaltainen vakuutuslaitos.* Pykälässä todettaisiin, että Valtiokonttori on toimivaltainen vakuutuslaitos lain soveltamisalaan kuuluvassa korvausasiassa ja huolehtisi korvausasioiden käsittelystä ja korvauksien maksamisesta.

15 §. *Vahinkotapahtumasta ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin tämän lain mukaisen vahinkotapahtuman ilmoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vahingoittuneen olisi ilmoitettava hänelle sattuneesta vahinkotapahtumasta viivytyksettä esimiehelleen. Tarkemmin se taho, jolle ilmoitus tulisi tehdä, määräytyisi siten palveluspaikan organisaation perusteella. Jos vahingoittunut ei ilmoita vahinkotapahtumasta, sillä saattaa olla haitallisia seurauksia. Mikäli korvausasian vireilletulo olennaisesti viivästyy, korvaus voidaan työtapaturma- ja ammattitautilain 46 §:n mukaan evätä viivästymisajalta kokonaan tai osittain, jos epäminen on olosuhteet huomioon ottaen kohtuullista. Korvausasian vireille saattamista koskee myös työtapaturma- ja ammattitautilain 116 §:ssä säädetty viiden vuoden määräaika. Korvausta ei kuitenkaan tulisi evätä tilanteissa, jossa vahinkotapahtumasta ilmoittaminen on viivästynyt sen vuoksi, että vamma tai sairaus alkaa oirehtia vasta myöhemmin tai vamman tai sairauden syy-yhteys palvelukseen on epäselvä tai selviää vasta pitkän ajan kuluttua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin palveluspaikan edustajan velvollisuudeksi ilmoittaa vahinkotapahtumasta Valtionkonttorille. Jos vahinkotapahtuma todennäköisesti aiheuttaa sairaanhoidon tai kuntoutuksen tarvetta, pysyvää haittaa taikka työkyvyn heikentymää palveluksen päätyttyä, ilmoitus tulisi tehdä viivytyksettä jo ennen palveluksen päättymistä. Korvausasian vireilletulo on kytketty vahinkoilmoituksen saapumiseen Valtiokonttorille. Sen jälkeen asia on käsiteltyssä ja Valtiokonttorilla on muun muassa työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset oikeudet tietojen saamisen korvausasian ratkaisemiseksi. Jos ilmoitus tehdään vasta palvelusajan päättymisen jälkeen, vahingoittuneen asian käsittely saattaisi viivästyä tarpeetomasti. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että vahinkoilmoitus tehtäisiin varmuuden vuoksi kaikista pienistäkin vahinkotapahtumista, joiden aiheuttama hoidon tarve ja työkyvyn heikentymä ovat palveluksen aikana ohimeneviä ja jotka eivät johda palveluksen keskeytymiseen ja korvauksen maksamiseen.

16 §. *Työtapaturma- ja ammattitautilain soveltaminen.* Pykälä sisältäisi yleisen toimeenpanoa koskevan viittaussäännöksen työtapaturma- ja ammattitautilakiin. Useimmissa toimeenpanoa koskevissa asioissa sovellettaisiin työtapaturma- ja ammattitautilakia kuten nykyään sovelletaan tapaturmavakuutuslakia. Työtapaturma- ja ammattitautilain IV osan säännökset etuuksien toimeenpanosta eli korvauskäsittelystä ja päätöksen antamisesta soveltuisivat tämän lain mu-

kaisen asian käsittelyyn. Lisäksi sovellettaisiin, mitä mainitun lain IX osassa säädetään tietojen antamisesta, saamisesta ja salassapidosta, tietojen maksuttomuudesta, terveydentilätiedoista maksettavista korvauksista, rahamäärien ja korvausten tarkistamisesta työeläkeindeksillä ja palkkakertoimella, rahamäärien pyöristämisestä, vakuutuslaitoksen takautumisoikeudesta, vakuutuslaitoksen oikeudesta saada takaisin maksamansa täyskustannusmaksu liikennevakuutuslaitokselta, esteellisydestä, asiakirjojen säilyttämisestä sekä siirto- ja ulosmittauskiellosta.

17 §. *Muutoksenhaku, oikaisumenettelyt, päätöksen poistaminen ja takaisinperintä.* Pykälässä säädettäisiin nykytilaa vastaavasti, että muutoksenhakua, oikaisumenettelyä, päätöksen poistamista ja takaisinperintää koskisivat työtapaturma- ja ammattitautilain VIII osan säännökset. Valtiokonttorin päätöksestä olisi siten valitusoikeus tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakuntaan, jonka päätöksestä voisi valittaa vakuutusoikeuteen. Vakuutusoikeuden päätöksestä, joka koskee oikeutta korvaukseen, saisi hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

5 luku Voimaantulo

18 §. *Voimaantulo.* Pykälän 1 momentti sisältäisi voimaantulosäännöksen. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

Pykälän 2 momentin mukaan tällä lailla kumottaisiin sotilastapaturmalaki. Jos muualla lain-säädännössä viitataan sotilastapaturmalakiin, sen asemesta sovelletaan tätä lakia. Muiden lakien viittaussäännöksiä ei näin ollen tarvitsisi muuttaa, mistä poikkeuksena on sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §, jossa oleva viittaus sotilastapaturmalakiin olisi muutettava viittaukseksi ehdotettavaan lakiin tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä.

Pykälän 3 momentin nojalla tätä lakia sovellettaisiin vahinkotapahtumiin, jotka sattuvat lain voimassa ollessa. Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin palvelussairauksiin sovellettaisiin siten tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä eli sotilaiden osalta sotilastapaturmalakia ja siviilikriisinhallintaan osallistuvien osalta työtapaturmaa koskevia säännöksiä.

1.2 Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä

1 luku Soveltamisala

1 §. *Henkilöllinen soveltamisala.* Pykälässä säädettäisiin lain henkilöllisestä soveltamisalasta. Laki koskisi sotilaalliseen kriisinhallintaan ja siviilikriisinhallintaan osallistuvia sekä niihin koulutettavia henkilöitä. Soveltamisala määriteltäisiin viittaamalla näitä henkilöryhmiä koskeviin lakeihin. Pykälän 1 momentin 1 kohdan nojalla lakia sovellettaisiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa palvelussuhteessa oleva voi toimia joko kansainvälisessä sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä tai sotilastehtävässä muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Palvelussuhteen alkaminen ja päättymisen on määritelty mainituissa laeissa. Palvelussuhteeseen otetaan henkilöitä, jotka ovat antaneet sitoumuksen olla toimintavalmiudessa ja saapumaan koulutukseen tai palvelukseen lyhyessä määräajassa.

Siviilikriisinhallintalain tarkoittamaan palvelussuhteeseen otetaan asiantuntijoita mainitussa laissa säädettävällä tavalla. Kriisinhallintaan osallistuva henkilö on määräaikaissa palvelussuhteessa valtioon, jota edustaa sisäasianministeriön alainen Pelastusopisto. Pelastusopistossa toimii tätä varten perustettuna yksikkönä Kriisinhallintakeskus (CMC Finland). Siviilikriisin-

hallintalaki koskee myös pelastuslain (379/2011) 38 §:n mukaista humanitaarista apua, jolla tarkoitetaan pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille Euroopan unionin, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella. Myös näissä tehtävissä olevat kuuluisivat tämän lain piiriin.

Momentin 2 kohdassa lain soveltaminen ulotettaisiin myös sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa ja harjoituksessa tai siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa olevaan, koska näissä tilanteissa ei yleensä vielä olla 1 momentin tarkoittamassa palvelusuhteessa.

Momentin 3 kohdassa ehdotetaan lain soveltamista myös Euroopan unionin alaisen rajaturvallisuusviraston (Frontex) toimintaan osallistuviin rajavartiolaitoksen palveluksessa oleviin sotilasviranhaltijoihin. He toimivat rajaturvallisuusvirastossa kansallisina asiantuntijoina tai osallistuvat rajaturvallisuusviraston koordinoimaan operatiiviseen toimintaan Euroopan rajavartioryhmien jäseninä tai viraston käyttöön lähetettyinä rajavartijoina. Tähän toimintaan osallistuvilla ovat palvelusolosuhteet ja niiden aiheuttamat riskit samantasoiset kuin siviili- ja sotilaallisessa kriisinhallintatehtävissä palvelevilla.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin, että palveluksella tarkoitetaan tässä laissa 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainittujen lakien mukaiseen kriisinhallintaan, koulutukseen ja harjoitukseen sekä 3 kohdassa tarkoitettuun Euroopan unionin rajaturvallisuusviraston toimintaan osallistumista.

2 luku **Korvattavat vahinkotapahtumat**

2 §. *Korvattavat vahinkotapahtumat.* Pykälässä todettaisiin tämän lain nojalla korvattavat vahinkotapahtumat, joita olisivat tapaturma ja palvelussairaus.

3 §. *Lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnista. Vastaava säännös on työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:ssä. Lääketieteellisen syy-yhteys tarkoittaa vahinkotapahtuman ja sen seurauksen välistä syy-seuraussuhdetta. Tapaturman seurauksena korvattavan vamman tai sairauden ja palvelussairauden osalta lääketieteellinen syy-yhteys on välttämätön edellytys korvaamiselle. Pykälän mukaan korvaukseen oikeuttava syy-seuraussuhde sisältää todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimuksen, jollei jäljempänä laissa toisin säädetä.

Todennäköisellä lääketieteellisellä syy-yhteydellä tarkoitetaan, että vamman tai sairauden aiheutumista vahinkotapahtuman seurauksena voidaan pitää kaikki arviointiin vaikuttavat tekijät huomioon ottaen todennäköisempänä kuin sen aiheutumista muusta syystä. Todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimus vastaa nykyistä tulkintaa. Syy-yhteyden puolesta puhuvien seikkojen tulee olla painavampia kuin syy-yhteyttä vastaan puhuvien seikkojen. Pelkkä mahdollinen lääketieteellinen syy-seuraussuhde ulkoisen tekijän ja vamman välillä ei siten ole riittävä peruste korvaamiselle, vaikka muita selittäviä tekijöitä ei olisikaan selvitetty tai osoitettavissa. Useissa tapauksissa sairauden syy ei ole lääketieteellisesti selvitetävissä vaan sairauden syynä voi olla lukuisia eri tekijöitä, joiden syysuutta sairauden syntymiseen ei voida tieteellisesti osoittaa. Tällöin joudutaan arvioimaan, onko tapaturma tai palveluksen olosuhteet todennäköisempi syy tiettyyn vammaan tai sairauteen kuin muut mahdolliset syyt. Jos lääketieteellisen tietämyksen valossa on riittävän selvää tai jopa varmaa, ettei asianomainen vamma tai sairaus voi olla seurausta ilmoitetusta vahinkotapahtumasta, korvaus voidaan evätä, vaikka muuta vamman tai sairauden aiheuttajaa ei olisikaan tiedossa. Tällöin ei olisi tarkoituksenmukaista edellyttää lisätutkimuksiin ryhtymistä pelkästään hylkäävän ratkaisun lisäperustelujen vuoksi. Vakuutuslaitoksella on kuitenkin velvollisuus työtapaturma- ja ammattitautilain

119 §:n, jota sovelletaan myös tämän lain mukaisessa menettelyssä, nojalla huolehtia korvaus-asian selvittämisestä. Vakuutuslaitoksen tulee siten huolehtia siitä, että sillä on käytettävissään tarvittavat lääketieteelliset selvitykset asian ratkaisemiseksi. Vakuutuslaitos voi tarvittaessa ohjata vahingoittuneen lääkärin tutkittavaksi tai pyytää vahingoittunutta toimittamaan vammasta tai sairaudesta uuden lääketieteellisen kannanoton, jos se katsoo siihenastiset selvitykset puutteellisiksi. Työtapaturma- ja ammattitautilain 124 §:n 2 momentissa, jota sovelletaan niin ikään tämän lain mukaisessa menettelyssä, säädetään vakuutuslaitokselle korostunut perusteluvelvollisuus, jos hylkäävä päätös perustuu lääketieteellisiin seikkoihin. Tämä osaltaan varmistaa, ettei vakuutuslaitos ei voi perusteetta hylätä korvausta lääketieteellisesti vaikeissa tapauksissa.

Pykälässä mainitaan lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnissa erityisesti huomioon otettavia seikkoja: lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa, palveluksen aikaisten erityisolosuhteet sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet. Kyseessä ei ole asian luonteen vuoksi tyhjentävä luettelo, vaan kaikki syy-yhteyden arviointiin vaikuttavat seikat on otettava huomioon. Erona työtapaturma- ja ammattitautilain vastaavaan säännökseen pykälässä on mainittu palveluksen aikaisten erityisolosuhteet. Näillä erityisolosuhteilla tarkoitettaisiin niitä kriisinhallintatehtävissä usein vallitsevia olosuhteita, jotka poikkeavat merkittävästi tavanomaisen työelämän olosuhteista ja joita on kuvattu laajemmin yleisperusteluissa luvussa 2.2. Erityisolosuhteisiin liittyy siten varsinaisen sotariskin lisäksi usein muita vammautumisen ja sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä, kuten esimerkiksi psyykkistä ja fyysistä kuormitusta ja rasitusta, vaikeita liikenneolosuhteita, poikkeavia lämpöolosuhteita ja tartuntatauteja. Tällaiset erityiset riskitekijät otettaisiin huomioon arvioitaessa, onko jokin vamma tai sairaus korvattava tapaturman seurauksena tai palvelussairautena.

4 §. Tapaturma. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tapaturman korvaamisen asiallisesta soveltamisalasta. Momentin nojalla palveluksessa sattunut tapaturma oikeuttaisi korvaukseen. Palveluksella tarkoitetaan 1 §:n 2 momentin mukaan kaikkea sitä toimintaa, jota harjoitetaan 1 §:n 1 momentissa mainittujen lakien mukaisessa kriisinhallinnassa ja sen edellyttämässä koulutuksessa ja harjoituksessa, sekä osallistumista Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston toimintaan. Tämä tarkoittaa, että lain antama turva kattaa kriisinhallintaan osallistuvan henkilön toiminnan koko hänen palvelusuhteensa ajan. Lain soveltamiseen ei ehdoteta alueellista tai ajallista rajoitusta. Sotilaallisessa ja siviilikriisinhallinnassa ei ole palvelusuhteen aikana varsinaista vuosiloma-aikaa, vaan palvelusvapaita, jotka sisältyvät palvelusaikaan. Voimassa olevan sotilastapaturmalain mukaan turvan piiriin kuuluu myös palvelusaikaan sisältyvä palvelusvapaan aika sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Tämä periaate on nähty tarpeelliseksi säilyttää ehdotettavassa uudessa laissa. Siviilikriisinhallintaan osallistuvien turva siten laajenisi nykyisestä, koska palvelusvapaan aikana heitä koskee nykyään valtion matkavakuutuksen tämän lain tarjoamaa turvaa suppeampi vakuutusturva.

Pykälän 2 momentti sisältäisi tapaturman määritelmän, joka vastaa työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:ssä säädettyä määritelmää. Tapaturma on ulkoisesta tekijästä johtuva äkillinen ja odottamaton tapahtuma, joka aiheuttaa vamma tai sairauden. Vamma tai sairaus voi olla fyysinen tai psyykinen ja sen edellytetään olevan todennäköisessä syy-yhteydessä tapaturmaan. Psyykkisten vammojen ja sairauksien syy-yhteyden arviointiin liittyvien erityisten vaikeuksien vuoksi jäljempänä 7 §:ssä ehdotetaan erikseen säädettäväksi eräiden järkytysreaktioiden korvaamisen edellytyksistä. Jos palveluksen aikana ilmenee vamma tai sairaus ilman mitään tapaturmaksi katsottavaa vahinkotapahtumaa, vamman tai sairauden korvattavuutta arvioidaan palvelussairautena 6 §:n mukaisesti.

5 §. *Tapaturman aiheuttama vian, vamman tai sairauden paheneminen.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan korvattavaksi myös tapaturman aiheuttama muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen. Kysymyksessä ei siten olisi korvattavasta tapaturmasta erillinen vahinkotapahtuma, vaan sen seuraus. Pahenemisen korvaus tulee määrittellä siten, että se vastaa tapaturman syyosuutta pahenemisesta. Syyosuutta arvioitaessa otetaan huomioon tapaturman sattumismekanismi, mikä on sen aiheuttaman vammaenergian voimakkuus, minkälainen ajallinen yhteys tapaturman ja tilan pahenemisen välillä on, sekä mikä on aikaisemman vian, vamman tai sairauden aiheuttama myötävaikutus. Arvioinnin tulee perustua yleiseen lääketieteelliseen kokemukseen ja vallitsevaan tutkimustietoon siitä, minkälainen syyosuus erityyppisillä ja eri voimakkuusasteen vammamekanismeilla voi yleensä olla kysymyksessä olevan kaltaisen vammautumisen aiheuttajana. Säännös vastaisi työtapaturmaja ammattitautilain 19 §:ää muutoin, mutta pahenemisen ei edellytettäisi olevan olennaista kuten työtapaturmassa. Lisäksi sanamuotoon on lisätty selvyiden vuoksi käsite vika, koska esimerkiksi rakenteellista vikaa ei voida aina pitää käsitteellisesti vammaa tai sairautea. Kysessä olisi korvausedellytyksen lievennys myös suhteessa nykytilaan tilanteissa, joissa vahingoittuneella on jo entuudestaan vika, vamma tai sairaus.

Pykälän 2 momentin nojalla korvausta pahenemisesta maksettaisiin enintään kuuden kuukauden ajan tapaturman sattumisesta tai viimeistään palveluksen päättymisestä lukien, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi. Pahenemisen korvaamisesta on lähtökohtaisesti kysymys ohimenevän tilan korvaamisesta. Jos komplikaatioita ei synny, normaalin kudoksen tapaturmavamma paranee lääketieteellisen kokemuksen mukaan yleensä viimeistään kuudessa kuukaudessa, useimmiten huomattavasti tätä lyhyemmässäkin ajassa. Jos toipuminen kuitenkin pitkittyy, siihen todennäköisemmin vaikuttavat enemmän muut kuin tapaturmaperäiset syytekijät. Koska ratkaisun tekeminen yksittäisessä tapauksessa on usein vaikeaa asiaan liittyvien tulkintaongelmien vuoksi, korvausaika on perusteltua rajata kuuteen kuukauteen. Jos vahingoittuneen polvessa esimerkiksi todetaan entuudestaan olevaa nivelrikkoa, joka ei ole aikaisemmin oireillut, niin tapaturman seurauksena alkanut vähäinenkin oireilu oikeuttaisi korvaukseen tämä säännöksen nojalla. Takaraja korvaamiselle olisi kuitenkin mainittu kuusi kuukautta palveluksen päättymisestä, koska siihen mennessä pahenemisen aiheuttaman oireilun katsottaisiin oleva ohi ja sen jälkeen mahdollisesti jatkuva oireilu ei enää olisi todennäköisessä syy-yhteydessä tapaturmaan.

Pahenemistilanteessa toipuminen voi kuitenkin joskus pitkittyä hoidollisista syistä. Näin voi tapahtua silloin, kun hoito viivästyy hoidon odottamisen vuoksi tai kun pitempi toipumisaika liittyy valittuun asianmukaiseen hoitomenetelmään. Tämän vuoksi edellä tarkoitettua pääsääntöisestä enimmäiskorvausajasta voidaan poiketa ja korvauksen maksamista voidaan jatkaa niin kauan kuin on ilmeistä, että kysymys on pääasiallisesti korvattavan pahenemisen hoidon jatkumisesta.

6 §. *Palvelussairaus.* Pykälässä säädettäisiin palvelussairauden korvaamisesta. Palvelusairauksella tarkoitettaisiin 1 momentin mukaan tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa aiheutunutta 1) työtapaturma- ja ammattitautilain 26—29 §:n mukaista ammattitautia, 2) työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:ssä mainittua vammaa tai sairautta, 3) lihaksen tai jänteen äkillistä kiipeytymistä, joka on tapahtunut ilman tapaturmaa yksittäistä kuormittavaa liikettä suoritettaessa, 4) muuta vammaa tai sairautta, joka on todennäköisesti palveluksen aiheuttama, sekä 5) muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden pahenemista, joka johtuu todennäköisesti palveluksesta. Lainkohdassa edellytettäisiin, että palvelusairaus on aiheutunut palveluksesta. Palvelusairautena korvattava vamma tai sairaus tulee ilmi useimmissa tapauksissa jo palveluksen aikana, mutta se voi ilmetä eli aiheuttaa sairaanhoidon tarvetta

myös vasta palveluksen päättymisen jälkeen. Korvattavuutta ei siten ole sidottu siihen, milloin palveluksena aikana aiheutunut vamma tai sairaus tulee ilmi.

Momentin 1 kohdassa mainitun ammattitaudin edellytykset määräytyisivät työtapaturma- ja ammattitautilain säännösten mukaisesti. Sairauden korvaaminen ammattitautina edellyttäisi, että se on todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut altistumisesta fysikaaliselle, kemialliselle tai biologiselle tekijälle palveluksen aikana. Jos henkilöllä todettu sairaus ei täytä ammattitautien kriteereitä, sen korvattavuus tulisi arvioida palvelussairautta koskevien muiden edellytysten perusteella.

Momentin 2 kohdassa tarkoitettuja työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:n mukaisia vammoja ja sairauksia ovat: 1) hankauksen aiheuttama ihon hiertymä, 2) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut syövyttävän aineen kosketus, 3) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut kaasun, höyryn tai huurun hengittäminen, 4) paleltuma, hypotermia, palovamma ja lämpösairus, jonka on aiheuttanut tavanomaisesta poikkeava lämpöolosuhde, 5) säteilyn aiheuttama vamma tai sairaus ja 6) vamma tai sairaus, jonka on aiheuttanut huomattava fysikaalisen paineen vaihtelu. Edellytyksenä näiden vammojen ja sairauksien korvaamiselle on, että altistuminen mainituille tekijöille on tapahtunut vamman tai sairauden ilmaantumista edeltävänä enintään vuorokauden pituisena aikana.

Momentin 3 kohdassa mainittu lihaksen tai janteen kipeytyminen vastaisi työtapaturma- ja ammattitautilain 33 §:n mukaista työliikekipeytymistä. Tämä kohta tulisi käytännössä vain harvoin sovellettavaksi, koska 2 momentissa ehdotettavan rajoituksen vuoksi korvausta maksettaisiin enintään kuuden viikon ajan kipeytymisestä alkaen ja ehdotettavan 13 §:n nojalla korvausta ei pääsääntöisesti maksettaisi palveluksen aikana.

Momentin 4 kohdassa säädettäisiin korvattavaksi muu kuin edellä olevissa kohdissa tarkoitettu vamma tai sairaus, jos se todennäköisesti on palveluksen aiheuttama. Käytännössä siis mikä tahansa palveluksessa aiheutunut vamma tai sairaus, jota ei korvata tapaturman aiheuttamana, ammattitautina tai muuna työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisena vammana tai sairauteen, voitaisiin korvata palvelussairautena, jos sen voidaan arvioida johtuvan palveluksesta. Tämä kohta laajentaa palvelussairauden käsitteen selvästi ammattitautia laajemmaksi, joskin suurin osa palvelukseen syy-yhteydessä olevista sairauksista todennäköisesti täyttää jo ammattitaudin kriteerit. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon kaikki palveluksessa vallitsevat olosuhteet ja niiden vaikutus todettuun vammaan tai sairauteen. Kuten 3 §:n perusteluissa todetaan kriisinhallintehtävissä esiintyvät erityiset riskitekijät vaikuttavat erityisesti tämän kohdan mukaisen palvelussairauden korvattavuuden harkintaan. Psykkisiin tekijöihin ei ole rajattu sairauden aiheuttajina palvelussairauden korvattavuuden ulkopuolelle toisin kuin ammattitaudin osalta. Sairauden korvattavuus edellyttää kuitenkin aina todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä altistuksen ja sairauden välillä.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin henkilöllä jo ennen palvelusta olleen vian, vamman tai sairauden palveluksen aikaisen pahenemisen korvaamisesta. Tällainen muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen korvattaisiin vain, jos se johtuu todennäköisesti palveluksesta. Tällaisessakin tapauksessa palveluksen aikaisilla erityisolosuhteilla voi olla merkittävä merkitys syy-yhteyden arvioinnissa. Kuten tapaturman aiheuttaman pahenemisen korvaamisessa, tässäkin lainkohdassa ei edellytettäisi pahenemisen olennaisuutta toisin kuin työtapaturmissa, vaan vähäisempikin paheneminen riittäisi korvattavuuteen.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua lihaksen tai janteen kipeytymisen korvaaminen kuuteen viikkoon kipeytymisen alkamisesta kuten työtapaturma- ja ammattitautilain 33 §:ssä. Kipeytymistä ei luonnollisestikaan voitaisi korvata tämän lainkoh-

dan nojalla, jos kyseinen vamma voi syntyä vain tapaturman seurauksena tai kyseessä on aikaisemman vamman tai sairauden paheneminen.

Pykälän 3 momentissa rajoitettaisiin 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun vian, vamman tai sairauden pahenemisen korvaaminen enintään kuuteen kuukauteen palveluksen päättymisestä lukien. Ajallisen rajoituksen perusteet ovat samat kuin 5 §:n mukaisessa pahenemisen korvaamisessa. Samoin korvausta voitaisiin poikkeuksellisesti maksaa pidemmältä ajalta, jos toipuminen on ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

7 §. Henkinen järkytysreaktio. Pykälässä säädettäisiin yhdestä sairauslajista, henkisestä järkytysreaktiosta, joka voitaisiin korvata joko tapaturman seurauksena tai 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisena palvelussairautena. Säännös vastaa pääosin työtapaturma- ja ammattitautilain 35 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan henkisellä järkytysreaktiolla tarkoitetaan akuuttia stressireaktiota, traumaperäistä stressihäiriötä ja tuhoisaa kokemusta seuraavaa persoonallisuuden muutosta. Nämä sairausnimikkeet vastaavat ICD-10-tautiluokituksen mukaisia tautinimikkeitä. Täten korvattavuuden kriteerit tulevat pääosin näiden sairauksien diagnostiikasta. Henkinen järkytysreaktio on aina seurausta jostain tapahtumasta, jolle eri sairausnimikkeiden osalta asetetaan erilaiset edellytykset. Tapahtuman ei kuitenkaan tarvitse täyttää tapaturman kriteereitä, koska henkinen järkytysreaktio voi olla seurausta palveluksesta kokonaisuutena ilman selvää yksittäistä tapahtumaa, jolloin se korvataan palvelussairautena.

Akuutti stressireaktio tulisi käytännössä vain harvoin korvattavaksi, koska se on tautiluokituksen mukaan ohimenevä häiriö, joka tavallisesti häviää muutaman tunnin tai päivän kuluessa. Siten siitä ei aiheudu yleensä oireita enää palveluksen päättymisen jälkeen, jollei se ilmene vasta palveluksen päätyttyä. Sen sijaan traumaperäinen stressihäiriö kehittyy tautiluokituksen mukaan viivästyneenä tai pitkittyneenä vasteena rasittavaan, lyhyt- tai pitkäkestoiseen, poikkeuksellisen uhkaavaan tai tuhoisaan tapahtumaan tai tilanteeseen, joka todennäköisesti aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta melkein kenessä tahansa. Esimerkkeinä mainitaan ihmisen aiheuttamat tuhot tai luonnonkatastrofit, sotatila, vakava onnettomuus, väkivaltaisen kuoleman näkeminen, kidutuksen, terrorismin, raiskauksen tai muun rikoksen uhriksi joutuminen.

Tuhoisaa kokemusta seuraavalla persoonallisuuden muutoksella tarkoitetaan vähintään kaksi vuotta kestävää persoonallisuuden muutosta. Esimerkkinä tällaisesta rasituksesta voidaan mainita kidutus, suuronnettomuus, pitkäaikainen panttivankeus tai pitkäaikainen vankeus, johon liittyy välitön tapetuksi tulemisen uhka. Tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos ei sen sijaan liity tautiluokituksen mukaan lyhytaikaiseen henkeä uhkaavaan tilanteeseen.

Pykälän 2 momentti sisältäisi tarkentavan säännöksen, jonka mukaan traumaperäisen stressihäiriön ja tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaaminen edellyttäisi, että vahingoittunut on ollut välittömästi osallisena järkytyksen aiheuttaneessa tapahtumassa. Tämäkin edellytys vastaa työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädettyä. Välittömällä osallisuudella tapahtumaan tarkoitettaisiin sekä suoranaiseen henkilökohtaiseen vaaraan joutumista että silminnäkijänä olemista, esimerkiksi silloin, kun henkilö näkee lähellä työskentelevän palvelustoverinsa vahingoittuvan vakavasti. Välittömyydellä tarkoitetaan siten sellaista omakohtaista kokemista tapahtuman välittömässä läheisyydessä, mikä mahdollistaa omakohtaisen havainnoinnin.

Lisäksi momentissa edellytettäisiin, että vahingoittuneella on todettu traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto kuuden kuukauden kuluessa tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä. Säännös on tarpeen syy-yhteyden arvioinnin mahdollistamiseksi. Traumaperäistä stres-

sihäiriötä ei tautiluokituksen mukaan yleensä pidä diagnosoida, mikäli näyttöä ei ole siitä, että oireet ovat alkaneet kuuden kuukauden sisällä poikkeuksellisen vaikeasta traumasta. Oireiston toteamisella tarkoitetaan sitä, että lääkäri on potilaan tavattu kirjannut potilasasiakirjoihin tapahtumaan liittyen löydökset tällaisesta oireistosta potilaskäynnin yhteydessä, vaikka traumanperäisen stressihäiriön diagnoosia ei olisi asetettu.

3 luku **Etuudet**

8 §. *Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset etuudet.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tämän lain mukaisesta vahinkotapahtumasta maksettavat korvaukset määräytyisivät työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti. Mainitun lain III osa sisältää etuuksia koskevat säännökset, joita sovellettaisiin, jollei tässä laissa toisin säädettäisi. Tämän pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin poikkeukset työtapaturma- ja ammattitautilain etuussäännöksistä ja 9—11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi eräitä vain tämän lain nojalla maksettavia lisäkorvauksia. Pykälän 1 momentin viittaus kattaisi kaikki työtapaturmista ja ammattitaudeista maksettavat korvaukset. Työtapaturma- ja ammattitautilain III osassa säädettyjä etuuksia ovat ansionmenetykskorvaukset, sairaanhoidon korvaukset mukaan lukien lääkinnällinen kuntoutus, sairaanhoidon matka- ja majoituskulujen korvaaminen, haittaraha, hoitotuki, vaatelisä, kodinhoidon lisäkustannusten korvaaminen, eräiden henkilökohtaisessa käytössä olleiden esineiden korvaaminen, ammatillinen kuntoutus, palveluasumisesta maksettava korvaus, päivittäisissä toiminnoissa tarvittavan apuvälineen korvaaminen, asunnonmuutostöiden korvaaminen, tulkkauspalveluiden korvaaminen vahinkotapahtuman aiheuttaman näkö-, kuulo- tai puhevamman johdosta, korvaus omaisen sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta, kuntoutuksen matka- ja majoituskustannusten korvaaminen sekä perhe-eläke, hautausapu ja vainajan kuljetuskustannukset.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksistä poiketen päiväraha maksettaisiin alkuperäisen palvelusajan loppuun saakka todellisen työansion menetyksen suuruusena, vaikka palvelus päättyisi ennen määrättyä päättymisaikaa. Työtapaturma- ja ammattitautilain 58 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, että päiväraha on 28 päivän ajan vahinkotapahtumasta lukien joko sairausajan palkan suuruinen tai vahinkotapahtumaa edeltävän neljän viikon palkan suuruinen, jos sairausajan palkkaa ei makseta. Momentin nojalla päiväraha olisi 28 päivän jälkeenkin vähintään mainitun lainkohdan suuruinen koko päivärahaan oikeuttavalta ajalta, kuitenkin enintään siihen päivään saakka, jona tämän lain 1 §:ssä tarkoitetun palvelussuhteen oli määrä päättyä. Viimeistään päivärahauden jälkeen eli vuoden kuluttua vahinkotapahtumasta, ansionmenetykskorvaus perustuisi työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti henkilön vuosityöansioon.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävän vuosityöansion vähimmäismäärä olisi työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen vähimmäisvuosityöansio kolmella kerrottuna. Nykyisin vähimmäisvuosityöansio on kaksinkertainen. Vähimmäisvuosityöansion perusteella on tarkoitus korvata pitkäaikaista ansionmenetystä. Koska nuorelle henkilölle ei välttämättä kriisinhallintapalvelukseen mennessä ole ehtinyt muodostua vakiintuneeseen työskentelyyn perustuvaa ansiotasoa, on perusteltua maksaa pitkäaikainen ansionmenetykskorvaus vähintään yleisen keskimääräisen ansiotason mukaisena. Säännöksen mukainen vähimmäisvuosityöansio olisi vuoden 2015 tasolla noin 41 000 euroa.

9 §. *Lisäkorvaus pysyvästä haitasta.* Pykälässä säädettäisiin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisten korvausten lisäksi maksettavasta pysyvän haitan korvauksesta. Lisäkorvaus vastaisi muutoin nykyistä lisäturvasopimuksen mukaista etuutta, mutta se maksettaisiin tapaturman lisäksi myös palvelussairaudesta johdosta. Lisäkorvaus maksettaisiin lisäturvasopimusta vastaavasti vain varsinaisessa kriisinhallintapalvelussuhteessa olevalle eli 1 §:n 1 momentin 1 ja

3 kohdassa tarkoitetulle vahingoittuneelle, ei siis mainitun säännöksen 2 kohdassa tarkoitetulle koulutuksessa olevalle. Pykälän 1 momentin mukaan lisäkorvaus maksettaisiin vahinkotapah-tuman aiheuttamasta vammasta ja sairaudesta johtuvasta pysyvästä yleisestä haitasta. Haitan suuruus määritettäisiin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen haittaluokituksen perus-teella eli saman haittaluokan mukaan kuin haittaraha. Haittaluokan 20 mukaisesta pysyvästä haitasta maksettaisiin kertakorvauksena 210 000 euroa ja osittaisesta pysyvästä haitasta kerta-korvauksena niin monta kahdeskymmenesosaa tästä korvausmäärästä kuin haittaluokka osoit-taa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäkorvauksen määrän korottamisesta, jos haittaluokka nousee vamman tai sairauden pahenemisen vuoksi vähintään yhdellä.

10 §. Kuolemantapauksen johdosta maksettava lisäkorvaus. Pykälässä ehdotetaan säädettä-väksi nykyisen lisäturvasopimuksen mukaisesta lisäkorvauksesta, joka maksettaisiin vahin-goittuneen edunsaajalle, jos vahingoittunut on kuollut tämän lain nojalla korvattavan vahinko-tapahtuman seurauksena kolmen vuoden kuluessa vahinkotapahtumasta. Lisäkorvaus makset-taisiin siis työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetyn perhe-eläkkeen lisäksi. Lisäkorvaus maksettaisiin vain 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitetun vahingoittuneen edunsaajalle. Lisäkorvauksen määrä olisi 200 000 euroa ja se maksettaisiin palveluksessa olevan määrää-mälle. Edunsaajamääräys ja sen muutokset olisi tehtävä kirjallisesti Valtiokonttorille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vakuutuslainsäädännön (543/1994) 49 ja 50 §:n soveltami-sesta edunsaajamääräyksen tulkinnassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin edunjäätäjän alle 18-vuotiaalle lapselle maksettavasta lisä-korvauksesta, jonka määrä olisi 20 % 1 momentin mukaisen lisäkorvauksen määrästä eli 40 000 euroa lasta kohden. Momentin mukaan edunjäätäjän lapsena pidetään myös aviopuoli-son lasta, jonka huoltaja mainittu aviopuoliso on, sekä avioliiton ulkopuolella syntyntä lasta, johon nähden edunjäätäjän elatusvelvollisuus on sopimuksella tai oikeuden päätöksellä vahvis-tettu.

11 §. Psykkinen tuki ja hoito. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi erityisestä psyykkisestä tuesta ja hoidosta, johon palveluksen päättäneellä olisi oikeus. Vastaava tuki-muoto on ollut lisäturvasopimuksessa toukokuusta 2013 alkaen. Tuki ja hoito on lisäturva-sopimuksessa rajoitettu palvelun päättymisen jälkeiseen vuoteen niin, ettei myöhemmin voi enää hakeutua sen piiriin. Momentissa ehdotetaan, ettei aikarajaa hoidon ja tuen piiriin hakeu-tumiselle enää olisi. Tuki ja hoito eivät olisi sidottu vain kotiutumista välittömästi seuraavaan aikaan. Riittävä edellytys korvaamiselle olisi se, että psyykkisen tuen tai hoidon tarpeella on todennäköinen syy-yhteys palvelukseen. Tuen saaminen ei kuitenkaan edellyttäisi tapaturman aiheuttamaa vammaa tai sairautta taikka palvelusairautta. Psyykkisen tuen tai hoidon kustan-nuksia korvattaisiin enintään yhden vuoden ajalta tuen tarpeen ilmenemisestä lukien eli siitä kun tarve on todettu Valtiokonttorin osoittamassa hoitopaikassa. Mikäli henkilöllä ilmenisi psyykkisen hoidon tarvetta yli vuoden ajan, hoito voitaisiin korvata tämän lain nojalla, jos sen tarve johtuu tämän lain mukaisesta tapaturmasta tai palvelussairaudesta.

Käytännössä tarkoitus olisi jatkaa nykyistä toimintatapaa, jossa hoitoon hakeudutaan HUS Psykiatrian konsultaatiopoliklinikalle, joka toimii hoitoa ja sen tarvetta koordinoivana tahona. Henkilö ei siten tarvitse erillistä Valtiokonttorin myöntämää maksusitoumusta HUS Psykiatri-an poliklinikalle eikä sen mahdollisesti osoittamaan hoitopaikkaan. Hoitopaikka laskuttaa va-kuutetun hoidosta suoraan Valtiokonttoria ja laskutuksen yhteydessä hoitolaitos toimittaa Val-tiokonttorille vakuutettua koskevan lääkärintuomion tai hoitokertomuksen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tämän pykälän mukaiseen tuen ja hoidon aiheuttamien matkakulujen korvaamisesta. Tuen ja hoidon saamiseksi tarpeellisten matkojen aiheuttamat kulut korvattaisiin samojen periaatteiden mukaisesti kuin työtapaturma- ja ammattitautilain 50 §:ssä säädetään matkakulujen korvaamisesta.

12 §. *Suhde muun lain mukaiseen korvaukseen.* Pykälässä säädettäisiin, että tämän lain mukaisia etuuksia kohdeltaisiin muussa lainsäädännössä samalla tavoin kuin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisia etuuksia. Muihin etuuslakeihin ei siten tarvittaisi viittausta tähän lakiin. Tämän lain mukaiset etuudet olisivat ensisijaisia suhteessa muihin sosiaalivakuutuksen etuuksiin, kuten työeläkelakien tai sairausvakuutuslain mukaisiin korvauksiin.

Liikennevakuutuksen osalta säilytettäisiin säännös, jonka mukaan Valtiokonttorilla olisi edelleen takautumisoikeus myös moottoriajoneuvon omistajan tai kuljettajan omistamansa tai kuljettamansa ajoneuvon liikennevakuutuksesta maksettavaan korvaukseen.

13 §. *Korvauksen suorittaminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että tämän lain mukainen korvaus suoritetaan vasta palveluksen päättymisen jälkeiseltä ajalta, jollei ole erityistä syytä korvata sairaanhoitokuluja myös palveluksen aikana. Sotilaallisessa kriisinhallinnassa puolustusvoimat vastaavat sairaanhoidon järjestämisestä ja palveluksessa olevalla on palvelussuhteen aikana oikeus maksuttomaan terveydenhuoltoon, myös palvelusvapaan aikana. Tarpeellinen terveyden- ja sairaanhoito järjestetään palvelussuhteen kestäessä ensisijaisesti suomalaisessa kriisinhallintajoukossa. Hoidosta vastaa kriisinhallintajoukon lääkintähuoltohenkilöstö. Mikäli välttämätöntä hoitoa tai tutkimuksia ei ole mahdollista saada kriisinhallintaorganisaatiossa, ne voidaan saada muista palvelusalueen hoitoyksiköistä tai Suomesta. Välttämättömästä hoidosta ja tutkimuksista aiheutuneet kustannukset korvaa palvelusaikana Porin prikaati.

Siviilikriisinhallinnassa sairaanhoito on turvattu valtion vakuutusyhtiöstä ottamalla niin sanottu komennusvakuutuksella, joka kattaa täysimääräisesti ilman ylärajaa kaikki palveluksessa olevan sairaanhoitokulut. Vakuutus on voimassa koko palvelussuhteen ajan katkeamattomana, riippumatta vakuutetun olinpaikasta. Vakuutus kattaa vapaa-ajan matkat ja terveydenhoidon kohdemaassa tai lähialueella. Siviilikriisinhallinnan operaatioissa voi myös olla operaatiokohdaisia vakuutuksia ja operaation organisaation puitteissa järjestettyä sairaanhoitoa.

Tämän lain mukaiset korvaukset maksettaisiin siten pääsäännön mukaan vasta, kun palvelus on päättynyt ja palvelukseen liittyvä sairaanhoidon järjestäminen päättyy. Tämän jälkeen sairaanhoidon ja kuntoutuksen korvaamisesta vastaa Valtiokonttori. Lakiin jätettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti mahdollisuus erityisestä syystä korvata sairaanhoitoa jo palveluksen aikana. Kriisinhallinnassa tällaisia tilanteita ei tällä hetkellä ole tunnistettavissa, mutta varmuuden vuoksi on perusteltua säilyttää tämä mahdollisuus, jottei palveluksessa oleva missään tilanteessa jäisi vaille korvausta. Palveluksen aikainen sairaanhoito voitaisiin poikkeuksellisesti korvata esimerkiksi tapauksessa, jossa vahingoittunut ei ole saanut haluamaansa tarpeellista hoitoa palvelusaikana ja on itse hakeutunut sairaanhoitoon, jota ei ole korvattu vakuutuksesta. Tällöin korvaaminen edellyttäisi selvitystä saamatta jääneestä hoidosta ja itse hankitun hoidon erityisestä tarpeellisuudesta. Niin ikään ansionmenetyksen korvaaminen on tarpeellista vasta, kun palkan maksaminen päättyy palveluksen päättyessä.

Pykälän 2 momentin mukaan haittarahaa voitaisiin kuitenkin maksaa siitä alkaen, kun haitta on työtapaturma- ja ammattitautilain 83 §:n 2 momentin mukaisesti katsottava pysyväksi, vaikka palvelus ei olisikaan päättynyt. Haitta katsotaan pääsääntöisesti pysyväksi aikaisintaan vuoden kuluttua vahinkotapahtumasta.

4 luku Toimeenpano ja muutoksenhaku

14 §. *Toimivaltainen vakuutuslaitos.* Pykälässä todettaisiin, että Valtiokonttori on toimivaltainen vakuutuslaitos lain soveltamisalaan kuuluvassa korvausasiassa ja huolehtisi korvausasioiden käsittelystä ja korvauksien maksamisesta.

15 §. *Vahinkotapahtumasta ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin tämän lain mukaisen vahinkotapahtuman ilmoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vahingoittuneen olisi ilmoitettava hänelle sattuneesta vahinkotapahtumasta viivytyksettä sen kansallisen yksikön edustajalle, jonka palveluksessa hän on. Ilmoittaminen tulisi siten tehdä jollekin kyseisen palvelussuhteen työnantajapuolta edustavalle taholle. Kansainvälisessä organisaatiossa ei ilmoittaminen esimerkiksi lähimmälle esimiehelle täytä säännöksen tavoitetta, koska tieto vahinkotapahtumasta ei välttämättä silloin välity palvelussuhteen työnantajaorganisaatiolle. Sotilaiden osalta työnantajataho on puolustusvoimat ja siviilikriisinhallinnassa Kriisinhallintakeskus. Sotilaat pystyvät käytännössä usein tekemään ilmoituksen palveluspaikan sosiaalikirjuriin. Tärkeintä on, että ilmoitus välittyy taholle, jonka on 2 momentin mukaisesti tehtävä vahinkoilmoitus Valtiokonttorille. Jos vahingoittunut ei ilmoita vahinkotapahtumasta, sillä saattaa olla haitallisia seurauksia. Mikäli korvausasian vireilletulo olennaisesti viivästyy, korvaus voidaan työtapaturma- ja ammattitautilain 46 §:n mukaan evätä viivästymisajalta kokonaan tai osittain, jos epäminen on olosuhteet huomioon ottaen kohtuullista. Korvausasian vireille saattamista koskee myös työtapaturma- ja ammattitautilain 116 §:ssä säädetty viiden vuoden määräaika. Korvausta ei kuitenkaan tulisi evätä tilanteissa, jossa vahinkotapahtumasta ilmoittaminen on viivästynyt sen vuoksi, että vamma tai sairaus alkaa oirehtia vasta myöhemmin tai vamman tai sairauden syy-yhteys palvelukseen on epäselvä tai selviää vasta pitkän ajan kuluttua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtiotyönantajan edustajan velvollisuudeksi ilmoittaa vahinkotapahtumasta Valtiokonttorille. Jos vahinkotapahtuma todennäköisesti aiheuttaa sairaanhoidon tai kuntoutuksen tarvetta, pysyvää haittaa taikka työkyvyn heikentymää palveluksen päätyttyä, ilmoitus tulisi tehdä viivytyksettä jo ennen palveluksen päättymistä. Korvausasian vireilletulo on kytketty vahinkoilmoituksen saapumiseen Valtiokonttorille. Sen jälkeen asia on käsittelyssä ja Valtiokonttorilla on muun muassa työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset oikeudet tietojen saamisen korvausasian ratkaisemiseksi. Jos ilmoitus tehdään vasta palvelusajan päättymisen jälkeen, vahingoittuneen asian käsittely saattaisi viivästyä tarpeettomasti. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että vahinkoilmoitus tehtäisiin varmuuden vuoksi kaikista pienistäkin vahinkotapahtumista, joiden aiheuttama hoidon tarve ja työkyvyn heikentymä ovat palveluksen aikana ohimeneviä ja jotka eivät johda palveluksen keskeytymiseen ja korvauksen maksamiseen.

16 §. *Työtapaturma- ja ammattitautilain soveltaminen.* Pykälä sisältäisi yleisen toimeenpanoa koskevan viittaussäännöksen työtapaturma- ja ammattitautilakiin. Useimmissa toimeenpanoa koskevissa asioissa sovellettaisiin työtapaturma- ja ammattitautilakia kuten nykyään sotilastapaturma-asioissa sovelletaan tapaturmavakuutuslakia. Työtapaturma- ja ammattitautilain IV osan säännökset etuuksien toimeenpanosta eli korvauskäsittelystä ja päätöksen antamisesta soveltuisivat tämän lain mukaisen asian käsittelyyn. Lisäksi sovellettaisiin, mitä mainitun lain IX osassa säädetään tietojen antamisesta, saamisesta ja salassapidosta, tietojen maksuttomuudesta, terveydentilätiedoista maksettavista korvauksista, rahamäärien ja korvausten tarkistamisesta työeläkeindeksillä ja palkkakertoimella, rahamäärien pyöristämisestä, vakuutuslaitoksen takautumisoikeudesta, vakuutuslaitoksen oikeudesta saada takaisin maksamansa täyskustannusmaksu liikennevakuutuslaitokselta, esteellisyydestä, asiakirjojen säilyttämisestä sekä siirto- ja ulosmittauskiellosta.

17 §. *Muutoksenhaku, oikaisumenettelyt, päätöksen poistaminen ja takaisinperintä.* Pykälässä säädettäisiin nykytilaa vastaavasti, että muutoksenhakua, oikaisumenettelyä, päätöksen poistamista ja takaisinperintää koskisivat työtapaturma- ja ammattitautilain VIII osan säännökset. Valtiokonttorin päätöksestä olisi siten valitusoikeus tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakuntaan, jonka päätöksestä voisi valittaa vakuutusoikeuteen. Vakuutusoikeuden päätöksestä, joka koskee oikeutta korvaukseen, saisi hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

5 luku **Erinäiset säännökset ja voimaantulo**

18 §. *Rahamäärien tarkistaminen ja pyöristäminen.* Pykälässä ehdotetaan, että 5 ja 7 §:ssä mainitut lisäkorvausten rahamäärät tarkistettaisiin vuosittain työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetulla palkkaindeksillä. Tarkistettu rahamäärä pyöristettäisiin pykälän mukaan lähimmäksi täydeksi kymmeneksi tuhanneksi euroksi. Lisäkorvausten rahamääriä ei siten ole tarkoitus muuttaa kuin vasta merkittävän palkkatason ja elinkustannusten nousun seurauksena.

19 §. *Voimaantulo.* Pykälän 1 momentti sisältäisi voimaantulosäännöksen. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2016.

Pykälän 2 momentin nojalla tätä lakia sovellettaisiin vahinkotapahtumiin, jotka sattuvat lain voimassa ollessa. Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin palvelussairauksiin sovellettaisiin siten tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä eli sotilaiden osalta sotilastapaturmalakia ja siviilikriisinhallintaan osallistuvien osalta työtapaturmaa koskevia säännöksiä.

1.3 Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta

20 §. *Sairaus- ja tapaturmakorvaukset.* Pykälän viittaus sotilastapaturmalakiin muutettaisiin viittaukseksi uuteen lakiin tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017. Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin palvelussairauksiin sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Koska 2. lakiehdotuksen 11 §:n mukainen psyykkisen tuen ja hoidon korvaaminen ei edellytä tapaturmaa tai palvelussairautta, säännöstä voitaisiin soveltaa, vaikka henkilölle olisi sattunut tapaturma tai palvelusairaus ennen tämän lain voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan henkilöön, joka:

- 1) suorittaa asevelvollisuuslain (1438/2007) mukaista asevelvollisuutta;
- 2) suorittaa siviilipalveluslain (1446/2007) mukaista siviilipalvelusta;
- 3) suorittaa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaista asepalvelusta;
- 4) on puolustusvoimien järjestämässä sotilasvirkaan johtavassa koulutuksessa eikä ole sotilasvirassa;
- 5) on rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 25 §:ssä tarkoitetussa rajavartiolaitoksen virkaan johtavassa koulutuksessa;
- 6) osallistuu vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 35 §:ssä mainittuihin toimintoihin.

Palveluksella tarkoitetaan tässä laissa 1 momentissa mainittuun toimintaan osallistumista.

2 luku

Korvattavat vahinkotapahtumat

2 §

Korvattavat vahinkotapahtumat

Tämän lain mukaisena *vahinkotapahtumana* korvataan sotilastapaturma ja palvelussairaus siten kuin jäljempänä säädetään.

3 §

Lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi

Vahinkotapahtuman korvaamisen edellytyksenä on todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa, palveluksen aikaiset erityisolosuhteet sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet.

4 §

Tapaturma

Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa vamman tai sairauden.

5 §

Sotilastapaturma

Sotilastapaturmana pidetään tapaturmaa, joka on aiheutunut 1 §:ssä tarkoitetulle henkilölle:

- 1) palvelusta suoritettaessa tai sen edellyttämällä tai siihen välittömästi liittyvillä matkoilla;
- 2) sotilasoppilaitoksen tai Raja- ja merivartiokoulun valintakokeessa taikka niiden edellyttämällä tai niihin välittömästi liittyvillä matkoilla;
- 3) asevelvollisuuslain tai siviilipalveluslain mukaan palvelusajaksi laskettavalla vapaa-ajalla, isyysvapaalla tai lomalla.

6 §

Sotilastapaturman aiheuttama vian, vamman tai sairauden paheneminen

Sotilastapaturman seurauksena korvataan myös muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen siltä osin kuin se vastaa sotilastapaturman syyosuutta. Syyosuutta arvioitaessa otetaan huomioon sotilastapaturman sattumismekanismi, vamma-energian voimakkuus ja sotilastapaturman ajallinen yhteys pahenemiseen sekä aikaisemmasta viasta, vammasta, sairaudesta ja kudosvauriosta johtuva myötävaikutus.

Korvausta pahenemisesta maksetaan enintään kuuden kuukauden ajan sotilastapaturman sattumisesta tai palveluksen päättymisestä, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

7 §

Pahoinpitelyn ja toisen henkilön muun tahallisen teon aiheuttama vamma tai sairaus

Pahoinpitelyn ja toisen henkilön muun tahallisen teon aiheuttama vamma tai sairaus korvataan 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa olosuhteissa aiheutuneena vain, jos teon pääasiallisena syynä on ollut palvelukseen osallistuminen.

8 §

Henkinen järkytysreaktio sotilastapaturman seurauksena

Sotilastapaturman seurauksena aiheutuneena henkisenä järkytysreaktiona korvataan:

1) akuutti stressireaktio, joka seuraa sellaisesta poikkeuksellista fyysistä tai psyykkistä henkistä räsytystä aiheuttavasta tapahtumasta, johon liittyy vakava turvallisuuden tai fyysisen koskemattomuuden menetys tai menettämisen uhka;

2) traumaperäinen stressihäiriö, joka seuraa sellaisesta rasittavasta, poikkeuksellisen uhkaavasta tai tuhoisasta tapahtumasta, joka todennäköisesti aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta melkein kenessä tahansa; ja

3) tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos, joka seuraa pitkäaikaisena tai pysyvänä reaktiona äärimmäisen voimakasta henkistä räsytystä synnyttävään tapahtumaan.

Traumaperäisen stressihäiriön ja tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaaminen edellyttää, että vahingoittunut on ollut välittömästi osallisena 1 momentissa tarkoitettussa tapahtumassa ja että vahingoittuneella on todettu traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto kuuden kuukauden kuluessa tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä.

9 §

Palvelussairaus

Palvelussairaudella tarkoitetaan 1 §:ssä mainitulle henkilölle palveluksessa aiheutunutta:

1) työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 26—29 §:n mukaista ammattitautia;

2) työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:ssä mainittua vammaa tai sairautta;

3) lihaksen tai jänteen äkillistä kipeytymistä, joka on tapahtunut ilman tapaturmaa yksittäistä kuormittavaa liikettä suoritettaessa;

4) muuta vammaa tai sairautta, joka on todennäköisesti palveluksen aiheuttama;

5) muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden pahenemista, joka johtuu todennäköisesti palveluksesta.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua lihaksen tai jänteen kipeytymisestä maksetaan korvausta, kunnes kipeytymä on parantunut, enintään kuitenkin kuuden viikon ajalta kipeytymisestä. Korvausta ei makseta, jos kipeytyminen johtuu aikaisemmasta vammasta tai sairaudesta tai sellaisesta kudosvauriosta, joka voi syntyä vain tapaturman aiheuttamana.

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua sairauden tai vamman pahenemisesta maksetaan korvausta enintään kuuden kuukauden ajan palveluksen päättymisestä, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

3 luku

Etuudet

10 §

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset etuudet

Vahinkotapahtuman johdosta maksetaan korvausta noudattaen, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain III osassa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

11 §

Vuosityöansion vähimmäismäärä

Tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävän vuosityöansion vähimmäismäärä on työtapaturma- ja ammattitautilain 79 §:ssä tarkoitettu vähimmäisvuosityöansio kolmella kerrottuna.

12 §

Korvauksen suorittaminen

Tämän lain mukainen korvaus suoritetaan vahingoittuneelle ja sairastuneelle palveluksen päättymisen jälkeiseltä ajalta, jollei ole erityistä syytä korvata sairaanhoitokuluja myös palveluksen aikana.

Haittarahaa voidaan maksaa, kun haitta on työtapaturma- ja ammattitautilain 83 §:n 2 momentin mukaisesti katsottava pysyväksi.

13 §

Suhde muun lain mukaiseen korvaukseen

Tämän lain nojalla myönnettäviin etuuksiin sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisista etuuksista. Tällöin ei kuitenkaan sovelleta, mitä liikennevakuutuslain (279/1959) 6 §:n 4 momentissa säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvauksen huomioon ottamisesta korvattaessa henkilövahinkoa liikennevakuutuksesta.

4 luku

Toimeenpano ja muutoksenhaku

14 §

Toimivaltainen vakuutuslaitos

Tämän lain soveltamisalaan kuuluvassa korvausasiassa toimivaltainen vakuutuslaitos on Valtiokonttori.

15 §

Vahinkotapahtumasta ilmoittaminen

Vahingoittuneen on ilmoitettava hänelle sattuneesta vahinkotapahtumasta viivytyksettä esimiehelleen.

Palveluspaikan edustajan tulee ilmoittaa vahinkotapahtumasta Valtionkonttorille viivytyksettä ennen palveluksen päättymistä, jos vahinkotapahtuma todennäköisesti aiheuttaa sairaanhoidon tai kuntoutuksen tarvetta, pysyvää haittaa taikka työkyvyn heikentymää palveluksen päätyttyä.

16 §

Työtapaturma- ja ammattitautilain soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tämän lain mukaiseen asiaan sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain IV osassa säädetään etuuksien toimeenpanosta. Lisäksi sovelletaan mitä mainitun lain IX osassa säädetään tietojen antamisesta, saamisesta ja salassapidosta, tietojen maksuttomuudesta, terveydentilatiedoista maksettavista korvauksista, rahamäärien ja korvausten tarkistamisesta työeläkeindeksillä ja palkkakertoimella, rahamäärien pyöristämisestä, vakuutuslaitoksen takautumisoikeudesta, vakuutuslaitoksen oikeudesta saada takaisin maksamansa täyskustannusmaksu liikennevakuutuslaitokselta, esteellisyydestä, asiakirjojen säilyttämisestä sekä siirto- ja ulosmittauskiellosta.

17 §

Muutoksenhaku, oikaisumenettelyt, päätöksen poistaminen ja takaisinperintä

Mitä työtapaturma- ja ammattitautilain VIII osassa säädetään muutoksenhausta, oikaisumenettelyistä, päätöksen poistamisesta ja takaisinperinnästä, sovelletaan myös tämän lain mukaiseen asiaan.

5 luku

Voimaantulo

18 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan sotilastapaturmalaki (1211/1990). Jos muualla lainsäädännössä viitataan sotilastapaturmalakiin, sen asemesta sovelletaan tätä lakia.

Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin palvelussairauksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala

1 §

Henkilöllinen soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) nojalla tai siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) nojalla palvelussuhteessa olevaan;

2) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa koulutuksessa tai harjoituksissa taikka siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain mukaisessa koulutuksessa olevaan;

3) rajavartiolaitoksen palveluksessa olevaan sotilasviranhaltijaan, joka osallistuu Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston toimintaan kansallisena asiantuntijana, Euroopan rajavartioryhmän jäsenenä tai muutoin mainitun viraston käyttöön lähetettynä rajavartijana.

Palveluksella tarkoitetaan tässä laissa 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainittujen lakien mukaiseen kriisinhallintaan, koulutukseen ja harjoituksiin osallistumista sekä 3 kohdassa tarkoitettuun toimintaan osallistumista.

2 luku

Korvattavat vahinkotapahtumat

2 §

Korvattavat vahinkotapahtumat

Tämän lain mukaisena *vahinkotapahtumana* korvataan tapaturma ja palvelussairaus siten kuin jäljempänä säädetään.

3 §

Lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi

Vahinkotapahtuman korvaamisen edellytyksenä on todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa, palveluksen aikaiset erityisolosuhteet sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet.

4 §

Tapaturma

Tapaturma on tämän lain nojalla korvattava, kun se on sattunut palveluksessa.

Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa vamman tai sairauden.

5 §

Tapaturman aiheuttama vian, vamman tai sairauden paheneminen

Tapaturman seurauksena korvataan myös muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden paheneminen siltä osin kuin se vastaa tapaturman syyosuutta. Syyosuutta arvioitaessa otetaan huomioon tapaturman sattumismekanismi, vammaenergian voimakkuus ja tapaturman ajallinen yhteys pahenemiseen sekä aikaisemmasta viasta, vammasta, sairaudesta ja kudosvauriosta johtuva myötävaikutus.

Korvausta pahenemisesta maksetaan enintään kuuden kuukauden ajan tapaturman sattumisesta tai palveluksen päättymisestä, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

6 §

Palvelussairaus

Palvelussairaudella tarkoitetaan palveluksessa aiheutunutta:

- 1) työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 26—29 §:n mukaista ammattitautia;
- 2) työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:ssä tarkoitettua vammaa tai sairautta;
- 3) lihaksen tai janteen äkillistä kipeytymistä, joka on tapahtunut ilman tapaturmaa yksittäistä kuormittavaa liikettä suoritettaessa;
- 4) muuta vammaa tai sairautta, joka on todennäköisesti palveluksen aiheuttama;
- 5) muun kuin tämän lain nojalla korvattavan vian, vamman tai sairauden pahenemista, joka johtuu todennäköisesti palveluksesta.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua lihaksen tai janteen kipeytymisestä maksetaan korvausta, kunnes kipeytymä on parantunut, enintään kuitenkin kuuden viikon ajalta kipeytymisestä. Korvausta ei makseta, jos kipeytyminen johtuu aikaisemmasta vammasta tai sairaudesta tai sellaisesta kudosvauriosta, joka voi syntyä vain tapaturman aiheuttamana.

Edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetusta sairauden tai vamman pahenemisesta maksetaan korvausta enintään kuuden kuukauden ajan palveluksen päättymisestä, jollei toipuminen ole ilmeisesti viivästynyt pääasiallisesti vamman tai sairauden hoitoon liittyvien syiden vuoksi.

7 §

Henkinen järkytysreaktio

Tapaturman seurauksena tai 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisena palvelussairautena korvataan henkinen järkytysreaktio, jolla tarkoitetaan:

1) akuuttia stressireaktiota, joka seuraa sellaisesta poikkeuksellista fyysistä tai psyykkistä henkistä räsitystä aiheuttavasta tapahtumasta, johon liittyy vakava turvallisuuden tai fyysisen koskemattomuuden menetys tai menettämisen uhka;

2) traumaperäistä stressihäiriötä, joka seuraa sellaisesta rasittavasta, poikkeuksellisen uhkaavasta tai tuhoisasta tapahtumasta, joka todennäköisesti aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta melkein kenessä tahansa;

3) tuhoisaa kokemusta seuraavaa persoonallisuuden muutosta, joka seuraa pitkäaikaisena tai pysyvänä reaktiona äärimmäisen voimakasta henkistä räsitystä synnyttävään tapahtumaan.

Traumaperäisen stressihäiriön ja tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaaminen edellyttää, että vahingoittunut on ollut välittömästi osallisena 1 momentissa tarkoitetussa tapahtumassa ja että vahingoittuneella on todettu traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto kuuden kuukauden kuluessa tapahtumasta tai palveluksen päättymisestä.

3 luku

Etuudet

8 §

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset etuudet

Vahinkotapahtuman johdosta maksetaan korvausta noudattaen, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain III osassa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen päiväraha maksetaan vähintään mainitun lain 58 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyn suuruisena 28 päivän jälkeenkin koko päivärahaan oikeutavalta ajalta, kuitenkin enintään siihen päivään, jona tämän lain 1 §:ssä tarkoitetun palvelussuhteen oli määrä päättyä.

Tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytettävän vuosityöansion vähimmäismäärä on työtapaturma- ja ammattitautilain 79 §:ssä tarkoitettu vähimmäisvuosityöansio kolmella kerrottuna.

9 §

Lisäkorvaus pysyvästä haitasta

Vahinkotapahtuman aiheuttamasta vammasta ja sairaudesta johtuvasta pysyvästä yleisestä haitasta maksetaan lisäkorvaus 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitetulle vahingoittuneelle. Haitan suuruus määritetään työtapaturma- ja ammattitautilain 83—85 §:n mukaisesti. Haittaluokan 20 mukaisesta pysyvästä haitasta maksetaan kertakorvauksena 210 000 euroa ja

osittaisesta pysyvästä haitasta kertakorvauksena niin monta kahdeskymmenesosaa tästä korvausmäärästä kuin haittaluokka osoittaa.

Jos haittaluokka nousee vamman tai sairauden pahenemisen vuoksi vähintään yhdellä, muutetaan lisäkorvauksen määrää haittaluokan muutosta vastaavasti.

10 §

Kuolemantapauksen johdosta maksettava lisäkorvaus

Edellä 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitetun vahingoittuneen edunsaajalle maksetaan lisäkorvaus, jos vahingoittunut on kuollut tämän lain nojalla korvatus vamman tai sairauden seurauksena kolmen vuoden kuluessa vahinkotapahtumasta. Lisäkorvauksen määrä on 200 000 euroa ja se maksetaan määrätylle edunsaajalle. Edunsaajamääräys ja sen muutokset on tehtävä kirjallisesti Valtiokonttorille.

Jos edunsaajaksi määrätty kuolee ennen tässä pykälässä korvattavaksi säädettyä vahinkotapahtumaa, noudatetaan, mitä vakuutuslainsäädännön (543/1994) 49 §:ssä säädetään. Jos edunsaajaa ei ole määrätty, sekä edunsaajamääräyksen tulkinna muutoin, noudatetaan, mitä vakuutuslainsäädännön 50 §:ssä säädetään.

Lisäksi jokaiselle edunjättäjän alle 18-vuotiaalle lapselle maksetaan lisäkorvaus, jonka määrä on 20 prosenttia 1 momentissa tarkoitetun korvauksen määrästä. Edunjättäjän lapsena pidetään myös aviopuolison lasta, jonka huoltaja mainittu aviopuoliso on, sekä avioliiton ulkopuolella syntynyttä lasta, johon nähden edunjättäjän elatusvelvollisuus on sopimuksella tai oikeuden päätöksellä vahvistettu.

11 §

Psyykkinen tuki ja hoito

Palvelukseen osallistuneella on oikeus psyykkisen tuen tai hoidon aiheuttamien kustannusten korvaukseen kuntoutuksena. Tuen tai hoidon tarpeella tulee olla todennäköinen syy-yhteys palvelukseen tai tehtävään. Psyykkisen tuen tai hoidon kustannuksia korvataan enintään yhden vuoden ajalta tuen tarpeen ilmenemisestä. Tuen tarpeen arvioinnin suorittaa Valtiokonttorin osoittama hoitopaikka.

Psyykkisen tuen ja hoidon vuoksi tehdyt matkat korvataan noudattaen, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain 50 §:ssä säädetään.

12 §

Suhde muun lain mukaiseen korvaukseen

Tämän lain nojalla myönnettäviin etuuksiin sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisista etuuksista. Tällöin ei kuitenkaan sovelleta, mitä liikennevakuutuslain (279/1959) 6 §:n 4 momentissa säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen korvauksen huomioon ottamisesta korvattaessa henkilövahinkoa liikennevakuutuksesta.

13 §

Korvauksen suorittaminen

Tämän lain mukainen korvaus kriisinhallintaan osallistuvalla suoritetaan palveluksen päätymisen jälkeiseltä ajalta, jollei ole erityistä syytä korvata sairaanhoitokuluja myös palveluksen aikana.

Haittarahaa voidaan maksaa, kun haitta on työtapaturma- ja ammattitautilain 83 §:n 2 momentin mukaisesti katsottava pysyväksi.

4 luku

Toimeenpano ja muutoksenhaku

14 §

Toimivaltainen vakuutuslaitos

Tämän lain soveltamisalaan kuuluvassa korvausasiassa toimivaltainen vakuutuslaitos on Valtiokonttori.

15 §

Vahinkotapahtumasta ilmoittaminen

Vahingoittuneen on ilmoitettava hänelle sattuneesta vahinkotapahtumasta viivytyksettä sen kansallisen yksikön edustajalle, jonka palveluksessa hän on.

Valtiotyönantajan edustajan tulee ilmoittaa vahinkotapahtumasta Valtionkonttorille viivytyksettä ennen palveluksen päättymistä, jos vahinkotapahtuma todennäköisesti aiheuttaa sairaanhoidon tai kuntoutuksen tarvetta, pysyvää haittaa taikka työkyvyn heikentymää palveluksen päätyttyä.

16 §

Työtapaturma- ja ammattitautilain soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tämän lain mukaiseen asiaan sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain IV osassa säädetään etuuksien toimeenpanosta. Lisäksi sovelletaan mitä mainitun lain IX osassa säädetään tietojen antamisesta, saamisesta ja salassapidosta, tietojen maksuttomuudesta, terveydentilätiedoista maksettavista korvauksista, rahamäärien ja korvausten tarkistamisesta työeläkeindeksillä ja palkkakertoimella, rahamäärien pyöristämisestä, vakuutuslaitoksen takautumisoikeudesta, vakuutuslaitoksen oikeudesta saada takaisin maksamansa täyskustannusmaksu liikennevakuutuslaitokselta, esteellisyydestä, asiakirjojen säilyttämisestä sekä siirto- ja ulosmittauskiellosta.

17 §

Muutoksenhaku, oikaisumenettelyt, päätöksen poistaminen ja takaisinperintä

Mitä työtapaturma- ja ammattitautilain VIII osassa säädetään muutoksenhausta, oikaisumenettelyistä, päätöksen poistamisesta ja takaisinperinnästä, sovelletaan myös tämän lain mukaiseen asiaan.

5 luku

Erinäiset säännökset ja voimaantulo

18 §

Rahamäärien tarkistaminen ja pyöristäminen

Edellä 9 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa mainitut rahamäärät tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkaindeksillä. Tarkistettu rahamäärä pyöristetään lähimmäksi täydeksi kymmeneksi tuhanneksi euroksi.

19 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin palvelussairauksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki

sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 20 § seuraavasti:

20 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvalle ja 6 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa olevalle tapaturmasta ja palvelussairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetussa laissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

Helsingissä 27 päivänä lokakuuta 2016

Pääministeri

Juha Sipilä

Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila

*Liite
Rinnakkaistekstit*

3.

Laki

sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 20 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

20 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvalla ja 6 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa olevalle sotilastapaturmasta ja palvelussairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään sotilastapaturmalaisissa (1211/1990).

Ehdotus

20 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Kriisinhallintahenkilöstöön kuuluvalla ja 6 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa olevalle *tapaturmasta* ja palvelussairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään *tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä* annetussa laissa (/).

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*